Riksdagens protokoll
1990/91:10

Tisdagen den 16 oktober

Kl. 14.30–19.46

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

Svar på frågor

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 10 oktober.

2 § Svar på fråga 1990/91:44 om lagen om anställningsskydd

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig om regeringen är beredd att ändra i lagen om anställningsskydd så att koncerner har ett större ansvar för personal vid nedläggningar och förändringar av verksamhet.

Frågan är ställd mot bakgrund av vad som förekommit i samband med att en ICA-butik i Borlänge lades ned och en ny ICA-butik öppnades. Jag har erfarit att denna händelse är föremål för tvist mellan berörda parter. Jag kan därför självfallet inte uttala mig närmare om denna händelse.

Frågor rörande anställningsskydd inom koncerner inrymmer flera komplicerade frågeställningar som har varit föremål för behandling i samband med såväl den tidigare som den nuvarande anställningsskyddslagen. Det har då inte ansetts lämpligt att lagstifta i vidare mån än regeln att en arbetstagare som har bytt anställning får tillgodoräkna sig tiden i den förra anställningen om arbetsgivarna vid anställningsbytet tillhör samma koncern. I övrigt har det ansetts lämpligt att överlämna till parterna på arbetsmarknaden att genom kollektivavtal lösa de skiftande problem som i detta sammanhang kan uppkomma.

I arbetsmarknadsdepartementet pågår för närvarande planering av en översyn av den framtida arbetsrätten. Inom ramen för den översynen kommer arbetsrättsliga koncernfrågor att beröras. Därför är jag inte nu beredd att föreslå några ändringar i dessa hänseenden.

Anf. 2 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! När Borlänge kommun olyckligtvis var med och planerade ett affärscentrum uppstod problem. Butikerna i det gamla centret flyttade över till det nya. För ICAs del blev det en ny butik, men personalen blev

över. Man valde och vrakade medan personalen i den gamla butiken blev arbetslös, vilket har rört upp fackliga känslor inte minst i Borlänge med omgivning.

Det här ställer återigen bolagiseringsfrågan inom industrin i blixtbelysning: Skall man ha företräde till ett arbete när man är anställd inom samma koncern? Vi behöver inte tvista om vad som har hänt i detta fall, utan frågan gäller om regeringen vill täppa till den möjlighet som ICA har använt sig av – att man inte behöver ta över personalen från den gamla butiken ICA Brage till ICA Max, utan kunde välja och vraka. Det är ju den luckan i lagen som man har utnyttjat!

Det hjälper inte att ICAs centrala organisation säger att man skall anställa dessa människor och kanske ge besked om vilka arbeten de får. Det här är upprörande och försvagar hela tiden fackets position. Det svar som arbetsmarknadsministern nu ger återspeglar väl inte regeringens syn på denna fråga? Jag tycker att det borde vara självklart att det skulle finnas ett bredare arbetsgivaransvar som man kunde teckna avtal om. Om man bara säger att det är arbetsmarknadens parter som skall klara ut dessa problem, blir det ju faktiskt ganska svårt för dem att hävda detta. Därför blir min följdfråga: Är det Mona Sahlins uppfattning att man bör ha ett bredare arbetsgivaransvar?

Anf. 3 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! I slutet av mitt svar anger jag att vi kommer att börja med en översyn av den framtida arbetsrätten. Jag säger också att arbetsrättsliga koncernfrågor kommer att beröras. Därför betonade jag också att jag inte nu är beredd att föreslå eller ange någon typ av ändringar.

Sedan många år tillbaka är jag mycket medveten om de problem som Lars-Ove Hagberg tar upp i sin fråga. Man kan i och för sig ha en diskussion med olika utgångspunkter huruvida ICA verkligen är att räkna som en koncern i det här fallet. Jag lämnar den diskussionen åt sidan.

Jag vill uttrycka stor förståelse för att det kan tyckas mycket svårförståeligt och orättvist om arbetstagare på en och samma arbetsplats inte har gemensam turordningskrets, som det heter, i sådana fall där verksamhet delas upp i flera bolag.

Jag vill också ta upp den andra sidan av problemet. Det kan finnas motstridiga arbetstagarintressen i de olika bolagen. Det kan inte utan vidare förutsättas att redan anställda i koncernbolag anser det vara riktigt att ett nyförvärvat bolag och dess företags personal kommer att gå före i turordningskretsen.

Jag vill bara ange att jag inser problemen och kommer att verka för att denna översyn kommer att bidra till förändringar, men jag vill också med dessa två exempel visa att frågan kanske är lite mer komplicerad än vad Lars-Ove Hagberg lät antyda.

Anf. 4 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Det komplicerade i denna fråga skulle i så fall vara att ICA – som jag betraktar som en koncern i detta fall – t.ex. lägger ner en butik på ett ställe och öppnar på ett annat.

Det som är anmärkningsvärt är att man kan rata en arbetstagare och välja

en annan. Jag vet att man inte kan skriva entydiga lagar, men regeringen borde ändå i ett förändringsarbete utgå ifrån att måste personalen ha denna typ av anställningskydd. Arbetar man inom en koncern skall man inte kunna bli sparkad därför att den gamla butiken ersätts av en ny. Jag tycker att det är upprörande att det finns en sådan lucka i lagstiftningen!

Sedan inser jag att andra fall kan uppstå som är möjliga att åtgärda med hjälp av lagstiftningen. En sådan här typ av anställningsskydd måste på något sätt skrivas in i lagen.

Anf. 5 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Utan att gå in mer på detta exempel vill jag bara uttrycka att utgångspunkten för min och regeringens del när vi diskuterar den framtida arbetsrätten är att vi självfallet skall stärka löntagarens inflytande och inte försvaga det.

Anf. 6 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Om jag får tolka arbetsmarknadsministerns svar välvilligt, kanske man kan säga att hon t.o.m. instämmer med mig i att ICA har det moraliska ansvaret gentemot sin arbetskraft.

Egentligen borde det vara någon som tog hand om problemen och inte uppträdde på detta sätt. Jag kan aldrig tänka mig att lagens intentioner har varit att man skall kunna bete sig på det här sättet, utan lagen skulle skydda de anställda och man skulle inte kunna utnyttja den så här. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern håller med mig om det.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1990/91:72 om chefstjänsten vid den regionala arbetslivsfonden i Värmland

Anf. 7 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat civilministern på vilka grunder regeringen beslöt att inställa tillsättningen av chefstjänsten vid den regionala arbetslivsfonden i Värmlands län för att leta upp en kvinna och om det är regeringens uppfattning att kvinnor resp. män skall ha företräde vid tillsättningen av vissa tjänster samt på vilket sätt regeringen anser att ett dylikt förfarande främjar jämställdhet. Vidare påstår Gullan Lindblad att hon försökt förmå såväl jämställdhetsministern som arbetsmarknadsministern att förklara principerna för tillsättningen, men att de bara hänvisat till varandra.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag avser inte att gå in i en diskussion om detaljer i det enskilda fall som Gullan Lindblad nämner och beträffande vilket regeringen redan fattat beslut.

Jag vill först erinra om föreskriften i regeringsformens 11 kap. 9 § om att vid tillsättning av statlig tjänst avseende skall fästas vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet. Såsom framgår av paragrafens ordalydelse

finns utrymme att beakta andra sakliga grunder än sådana som kan hänföras till förtjänst och skicklighet. Det allmänna intresset att främja jämställdhet mellan kvinnor och män har i praxis godtagits som *en* saklig grund enligt regeringsformen.

Det regeringsärende som Gullan Lindblad nämner innebär inte något avsteg från regeringens hittillsvarande praxis när det gäller att tillsätta chefstjänster. Underlag för regeringens ställningstagande inhämtas under ärendets beredning. När tillräckligt underlag föreligger beslutar regeringen och tar då hänsyn till de faktorer som är relevanta i ärendet. Så har också skett i detta ärende och jag är övertygad om att vi har funnit en mycket duglig person, en kvinna, till detta viktiga arbete.

Slutligen har varken jämställdhetsministern eller jag själv haft någon kontakt med Gullan Lindblad när det gäller den ifrågavarande tillsättningen.

Anf. 8 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Tack för svaret, fru arbetsmarknadsminister. Det faller ingen skugga på kvinnan som har tillträtt den aktuella tjänsten. Det är en kompetent person. Det är inte det frågan gäller.

Det är faktiskt så att såväl arbetsmarknadsministern som jämställdhetsministern, som ju bor i mitt eget län, har haft upprepade tillfällen att träda fram och förklara principerna i det här ärendet. En grupp kvinnor vid länsarbetsnämnden har också skrivit ett brev. De har förgäves väntat på svar. Men nog om detta.

Tillvägagångssättet i det här tjänstetillsättningsärendet har upprört många i mitt län. Det gäller allmänheten och det gäller partiföreträdare såväl från vänster som från höger, inte minst från arbetsmarknadsministerns eget parti. Man tycker att det är anmärkningsvärt att en man fått tjänsten i fråga, men att regeringen agerat för att en kvinna, som inte ens har sökt tjänsten eller förklarat sig intresserad av den inom stipulerad tid, skulle få den.

Jag, och många med mig, anser att detta är något av en rättssäkerhetsfråga. Om det här är det vanliga tillvägagångssättet så har alla som söker statliga tjänster all anledning att vara oroliga. Och jag vill fråga arbetsmarknadsministern om regeringen ändå har för avsikt att, när det gäller tillsättandet av tjänster inom statliga myndigheter, skriva i platsannonsen att sedvanliga meriter inte skall räknas om det inte blivit tillräckligt stort antal sökande av rätt kön, att det underrepresenterade könet skall ha villkorslöst företräde. Det är ju detta den här frågan handlar om.

Anf. 9 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! För det första vill jag påpeka att jag har svarat de kvinnor som har skrivit till mig och som Gullan Lindblad talar om.

Jag vill verkligen understryka att man inom alla typer av anställningar, både i privat och offentlig tjänst, kan uttala en allmän inställning att det är viktigt att man anstränger sig för att få fler kvinnor eller fler män beroende på vilket kön som är underrepresenterat. Detta är ingen ny praxis, utan det är en gammal praxis som regeringen likväl som många andra arbetsgivare har att hantera. Ett exempel är, som jag nämnde, att det är saklig grund att sträva efter att främja jämställdhet mellan könen. Det betyder också att ak-

tivt medverka till att det uppstår en mer jämställd situation när man t.ex. tillsätter den här typen av tjänster. Det står ju också i jämställdhetslagen att varje arbetsgivare skall verka för att lediga anställningar söks av båda könen.

Jag vill bara understryka att till de här chefstjänsterna så var det ungefär 20 % kvinnor som sökte, men det var mycket ojämt fördelat över landet. Det var fler kvinnor i storstadslänen och färre i de mindre länen. Regeringen hade som ambition att, på detta för kvinnorna så viktiga område som arbetsliv och arbetslivsförnyelse, få en någorlunda jämn spridning mellan de manliga och kvinnliga cheferna. Jag vill understryka att detta beslut icke är ett frångående av praxis. Det understryker bara att regeringen tar praxis och strävan att få ett mer jämställt arbetsliv på allvar.

Anf. 10 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Eftersom jag är ordförande för ett kvinnoförbund så ligger det naturligtvis i mitt intresse att vi får en så jämställd fördelning av tjänster som möjligt på olika områden. Men enligt mitt förmenande får det inte gå till så här. Vi kvinnor skall inte kvoteras fram för att få vissa tjänster.

Om det är jämbördiga sökande till en tjänst så tycker jag att man helt naturligt kan välja kvinnan om det övervägande antalet anställda inom det området är män och vice versa. Men i detta fall gällde det själva förfaringssättet, att ansökningstiden var utgången och att det inte fanns någon medsökande. Personen i fråga hade alltså fått tjänsten och sedan får vederbörande höra att han är desavouerad för att han har fel kön. Anser verkligen regeringen att detta är att främja jämställdheten? Jag anser det inte. Jag vill påstå att en majoritet av kvinnorna i mitt län icke anser det.

Anf. 11 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Jag vill understryka att ett ärende har en hel beredningsgång innan det är färdigt, detta inkluderar även tillsättandet av de här chefstjänsterna inom arbetslivsfonden. Det var ingen som hade fått tjänsten och som sedan plötsligt inte fick den.

Här handlar det om att regeringen tog ett ansvar för att helheten, dvs. det totala antalet chefer inom arbetslivsfonden, skulle få en större andel kvinnor än vad den från början hade fått. Det var det som låg i beredningsarbetet, och jag har genom den här beskrivningen visat att varje ansvarsfull arbetsgivare måste, om man vill uppnå en mer jämställd arbetsmarknad, anstränga sig å det yttersta för att få den helhet som någorlunda motsvarar de mål vi sätter upp – att dessa nya mycket framåtsyftande verksamheter som arbetslivsfonden är en del av, också skall få en jämnare könsfördelning än vad som annars hade varit fallet. I det underlaget ingick att leta dugliga kvinnor – icke kvotera in dem för att de är kvinnor utan för att de är dugliga kvinnor. Det anser jag att de totalt sju kvinnor som i dag finns inom arbetslivsfonden är.

Anf. 12 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att de är dugliga. Men för det första tror jag att de skulle ha varit med och sökt och inte blivit uppplockade. För det andra tror jag att de hade tyckt att det hade varit roligare om tillväga-

gångssättet hade varit det som allmänheten uppfattar som ett rättssäkert förfarande.

Men jag upprepar min fråga: Kommer vederbörande statliga myndighet i fortsättningen att ange i platsannonser att sedvanliga meriter inte räknas om det inte blivit tillräckligt antal sökande av rätt kön? Kommer det att vara så att en person villkorslöst skall få tjänsten om han eller hon tillhör det underrepresenterade könet? Det handlar ju om villkorslösheten.

Anf. 13 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Får jag bara intill tjatighetens gräns upprepa att regeringen med det här beslutet icke har frångått någonting utan vidhåller en praxis som har varit gällande och som jag hoppas skall fortsätta vara gällande, nämligen detta att strävan att främja jämställdheten mellan könen också är en aktiv strävan som är praxis när man tillsätter tjänster. Så har också varit fallet när det gäller arbetslivsfonden. Det är inte ett frångående av någonting utan ett vidhållande att också jämställdheten är en aspekt som det åligger alla arbetsgivare att aktivt främja, så ock regeringen.

Anf. 14 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag blir inte lugnad av detta. Jag tycker att det är ännu mera anmärkningsvärt att man förfar på det här sättet. Att en människa som de facto har ansett sig vara anställd helt enkelt blir desavouerad därför att han är av fel kön. Jag tror inte att vare sig kvinnor eller män i detta land är betjänta av den sortens jämställdhetspolitik. Jag anser att regeringen i denna fråga liksom i så många andra faktiskt inte är i takt med folket.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1990/91:91 om möjligheterna för baltiska ungdomar att praktisera i Sverige

Anf. 15 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Marianne Jönsson har frågat mig om de krav som AMS har ställt upp för att baltiska ungdomar skall komma till Sverige och praktisera ligger i linje med en allmän och klart uttalad vilja att från svensk sida på alla sätt hjälpa de baltiska republikerna att byggas upp och utvecklas.

Jag förmodar att frågan har ställts utifrån de uppgifter som gavs i ett Ekoinslag i torsdags och som grundar sig på en rad missförstånd.

Regeringen uppdrog i juni 1990 åt AMS och statens invandrarverk att verka för att personer från de baltiska republikerna Estland, Lettland och Litauen skulle få tillfälle till praktikanttjänstgöring i Sverige. Som underlag för arbetet fanns en rapport utarbetad av en expertgrupp under arbetsmarknadsdepartementet samt en kompletterande promemoria som tillkommit efter ett interdepartementalt samråd.

Uppdraget resulterade i att statens invandrarverk genom beslut den 10 september 1990 bemyndigade det svenska generalkonsulatet i Leningrad att

bevilja uppehålls- och arbetstillstånd för praktikanter från de baltiska republikerna under vissa förutsättningar.

Till skillnad från annan tillståndsgivning bygger verksamheten på initiativ från enskilda personer, föreningar, företag och offentliga institutioner. Den svenska tillståndsmyndigheten gör alltså ingen arbetsmarknadsprövning utan bedömer de olika praktikantprojekten utifrån syftet att de skall bli ett bidrag till den sociala, kulturella eller ekonomiska utvecklingen i praktikantens hemland. Verksamheten är alltså inte avsedd att fylla vakanser på den svenska arbetsmarknaden. Skall hjälpen eller biståndet till de baltiska republikerna ha något värde, måste det vara fråga om väl utarbetade praktikantprojekt, som ger praktikanten ett yrkesmässigt och utbildningsmässigt utbyte.

Denna utgångspunkt för tillståndsgivningen ligger således helt i linje med de uttalanden som den svenska regeringen har gjort när det gäller vår önskan att bidra till de baltiska republikernas uppbyggnad. Att genom krav på marknadsmässig lön, bostad och vissa språkkunskaper säkerställa att praktikanten får en dräglig tillvaro här i landet är en självklarhet inte bara i denna verksamhet utan också i all annan tillståndsgivning enligt de riktlinjer som riksdagen tidigare antagit.

Några onödiga hinder ställs alltså inte upp. Däremot har vi gentemot de baltiska republikerna ett ansvar för att bara personer med vilja att bygga upp sitt hemland kommer hit. Detta kan vi endast göra genom en seriös och genomtänkt tillståndsgivning.

Jag anser att både AMS och invandrarverket har hanterat den här frågan på ett föredömligt snabbt och smidigt sätt.

Ett sextiotal ansökningar har redan beviljats. Ett trettiotal ungdomar från de baltiska republikerna är redan i Sverige och i gång med sin praktiktjänstgöring.

Anf. 16 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Tack för svaret, statsrådet!

Ja, det var Ekot i torsdags som upprörde mig. Jag har nämligen följt denna fråga med stort intresse alltsedan statsministern i mars tillkännagav sin regeringsförklaring. Det var en mycket god idé och ett led i det arbete som vi så starkt känner för i Sverige, nämligen det som går ut på att hjälpa våra grannar på andra sidan Östersjön att bygga upp sina länder. Fru statsrådets svar lugnade mig, och jag gladde mig åt att ett sextiotal ansökningar har kommit och att ett trettiotal ungdomar är på väg hit. Det tycker jag är bra.

Jag har erfarenhet från mer okonventionella utbyten. Jag är från Öland, och dit kommer t.ex. fiskarungdomar från Estland för att praktisera ett tag. Även inom jordbruket har vi ett visst utbyte. Jag kunde emellertid när jag lyssnade på statsministern förstå att det nu skulle bli fråga om ett större utbyte, ett brett kontaktnät. Jag föreställer mig att detta skall byggas upp systematiskt. Initiativet skall självfallet komma från enskilda, men det kanske leder till att inte alla nås av informationen och att det kanske blir nödvändigt att ha väldigt gott om kontakter för att kunna göra dessa ansökningar.

Det är klart att verksamheten skall vara rigoröst kontrollerad, att den skall vara seriös och att det inte bara skall vara de som vill komma ifrån besvärliga

förhållanden i Baltikum som kommer hit. Av arbetsmarknadsdepartementets krav kan jag hålla med om att arbetstillståndet skall vara klart, men jag tycker att de andra kraven är mycket mycket stränga. Man skall från Estland, Lettland eller Litauen ha ordnat bostad, man skall uppfylla vissa krav när det gäller språket, och man skall dessutom ha etablerat kontakter med svenska organisationer och ungdomsrörelser för att vistelsen här skall bli så bra som möjligt.

Jag vill fråga fru statsrådet: Skulle det inte behövas en styrgrupp för att se till att detta kommer i gång på ett bra sätt?

Anf. 17 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Det är bra att vi här i riksdagen är överens om att uppgifterna i massmedia inte alltid överensstämmer med verkligheten. Det kan man få uppleva mer än en gång.

Beslutet om att ge de baltiska ungdomarna möjlighet att komma hit fattades strax före sommaren. Redan nu kan vi konstatera att det finns ett antal baltiska ungdomar här och att ännu fler är på väg. Jag tror att vi skall understryka att detta är en början. Detta är ett projekt som kommer att hitta sina former ännu mer ju fler kontakter som uppstår, ju fler arbetsgivare som uppmärksammar den här verksamheten och ju fler exempel vi får på hur man hanterar detta och vilka problem man möter. Jag hoppas därför att det vi ser nu inte är det slutliga, utan början på ett projekt som också jag tror väldigt varmt på som ett sätt för oss att göra mycket för att hjälpa de baltiska staterna att utveckla sitt näringsliv och sin arbetsmarknad.

Jag vill också angående kraven på bostad understryka att ungdomarna inte behöver sitta i Lettland och leta efter en bostad här, utan det åligger arbetsgivaren, den som vill ta emot praktikanterna, att också hitta en bostad i samband med att han erbjuder dessa människor att komma till Sverige. Också jag inser att det skulle vara oerhört svårt att från Baltikum behöva leta rätt på en bostad här. Men detta är alltså inte fallet.

Jag tror att det här är ett smidigt och enkelt sätt för ungdomar från Baltikum att komma hit, och jag är övertygad om att ännu fler ungdomar kommer hit nästa sommar. Jag tror alltså att Marianne Jönsson och jag är helt överens om att detta är något som vi kan göra från Sveriges sida för att hjälpa Baltikum.

Anf. 18 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Det är klart att det finns en otålighet, eftersom behoven är så oändliga. Man tycker att projektet skulle skyndas på. Det är som jag ser det inte bara inom näringslivet som praktiken behövs, utan de baltiska staterna behöver också bygga upp sin förvaltning; stat, kommun och landsting behöver ordna praktikplatser. Det är i detta sammanhang som jag menar att det skulle behövas någon form av styrgrupp, eftersom också svenska ungdomar har behov av praktikplatser; det blir alltså även fråga om en annan kategori. Jag frågar därför fru statsrådet en gång till: Skulle det inte behövas någon form av styrgrupp?

Anf. 19 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Det är väl inte alltid som denna typ av grupper underlättar i sådana här sammanhang. Jag lovar emellertid att jag mycket noga skall följa utvecklingen av detta – det gör också jag redan i dag – inte minst utifrån det behov som finns i de baltiska staterna av att lära sig förvaltning. De baltiska republikerna har också uttryckt ett mycket starkt önskemål om att få ta del av detta projekt, eftersom de på detta område har mycket att hämta av oss i Sverige.

Jag lovar att mycket nära studera hur pass aktiva och medverkande myndigheter, kommuner och landsting i Sverige är och se om vi kan göra mer för att skynda på processen.

Anf. 20 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för det svaret, eftersom det är så otroligt viktigt att vi får möjlighet att hjälpa till i det uppbyggnadsarbete som pågår.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:33

Anf. 21 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen ber jag att få meddela att interpellation 1990/91:33 av Börje Hörnlund inte kan besvaras inom föreskriven tid på grund av hög arbetsbelastning. Vi har dock kommit överens om att interpellationen skall besvaras den 9 november 1990.

6 § Svar på fråga 1990/91:31 om åtgärder för att skydda Brasiliens gatubarn

Anf. 22 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har fått ett antal frågor, som alla handlar om under hur vidriga omständigheter som många av världens barn lever.

En fråga handlar om någon miljon av de enligt beräkningar ca 80 miljoner barn som är föräldralösa, av vilka många lever i rika storstäders slumområden och ibland jagas och dödas av den egna polisen som om de vore vilda hundar eller råttor.

En annan fråga handlar om de s.k. institutionsbarnen i Rumänien. Vi fick ju häromkvällen ett mycket skakande TV-reportage om detta.

En fråga handlar om det brutala, omänskliga övervåld som används också mot barn och ungdomar på de ockuperade områdena i Mellanöstern och på annat håll.

En fjärde serie frågor handlar om barn, som aldrig ges tillfälle att födas.

Allt detta visar hur befogat och viktigt FNs toppmöte var, men det visar också – vilket Bertil Måbrink påpekar i sin fråga – att Sveriges regering aktivt måste agera i världen för att försvara barnens rättigheter.

Bertil Måbrink har frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser vidta för att protestera mot övergrepp och mord på brasilianska gatubarn.

Det är uppenbart att de övergrepp och mord på gatubarn i Brasilien, som bl.a. Amnesty International fäst uppmärksamhet vid i en rapport, står i strid med den mest grundläggande mänskliga rättigheten, nämligen rätten till liv. Ett tungt ansvar vilar därför på den brasilianska regeringen att se till att sådana övergrepp omedelbart stoppas.

Den brasilianska regeringen tycks ha tagit frågan på allvar, och den brasilianske justitieministern har deklarerat att man omedelbart kommer att utreda alla de fall som Amnesty tar upp i sin rapport. En av regeringen tillsatt rådgivande grupp för mänskliga rättigheter har fått uppdraget att särskilt bevaka barnens rättigheter.

Sverige var en av initiativtagarna till det toppmöte om barn, som nyligen hölls i New York, där också Brasiliens president Collor deltog. En av avsikterna med toppmötet var att påskynda ratificeringen av FNs konvention om barnets rättigheter och att få fram de konkreta, politiska åtaganden som krävs för att konventionens innehåll skall förverkligas. Jag vet att toppmötet fick stor uppmärksamhet i Brasilien, och Brasilien ratificerade barnkonventionen i slutet av september. Toppmötet har också skapat ett politiskt opinionstryck i dessa frågor, som jag hoppas kommer att bestå.

Den speciellt utsatta situation som många av världens barn lever i, och behovet av att trygga deras överlevnad och utveckling är en viktig del i svenskt biståndssamarbete, både bilateralt och multilateralt. En huvuddel av de enskilda svenska organisationer som med ekonomiskt stöd från SIDA arbetar i Brasilien, bedriver där en verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar. Ett flertal projekt omfattar åtgärder för att söka kontakt med gatubarnen och ge dem husrum, mat och utbildning. Dessutom har flera FN-organ, däribland UNICEF – som Sverige för övrigt är största bidragsgivare till – men också bl.a. WHO, omfattande verksamhet riktad till barnen i Brasilien. UNICEFs verksamhet är särskilt inriktad på att förebygga och minska våld mot gatubarn och andra fattiga ungdomar.

Mot denna bakgrund förefaller en svensk protest, som Bertil Måbrink efterlyser, inte vara påkallad för närvarande. Jag betonar att detta är fallet för närvarande. Jag kan försäkra Bertil Måbrink att vi med stor uppmärksamhet kommer att följa huvuvida den brasilianska regeringen fullföljer sina åtaganden.

Anf. 23 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Min fråga var föranledd av Amnestys rapporter, inte minst de från september i år vilka redovisade situationen för de s.k. gatubarnen i de tre största städerna i Brasilien.

I Brasilien, men också i många andra länder i Latinamerika, tvingas barn ut på gatorna just för att klara familjens försörjning. De tvingas ut för att tigga. Detta säger också något om den förfärande sociala situation som råder i många av dessa länder.

För att undanröja dessa problem har dödspatruller, där poliser ingår, börjat rensa gatorna. Man för bort dessa barn. Sedan hittas de dödade, torte-

rade eller lemlästade, på olika ställen i städerna. Bara under förra året hittades 457 barn döda som hade mördats av dödspatrullerna.

Det är bra att FN har genomfört toppkonferensen om barn. Det var mycket viktigt. Men en annan viktig sak, som utrikesministern också nämner, är att man nu måste se till att de som ratificerat och godkänt barnkonventionen också lever upp till den. Det är ett mycket viktigt arbete. Jag utgår ifrån att Sverige i fortsättningen kommer att vara mycket vaksamt och bevaka de olika länderna.

Jag håller med utrikesministern om att någon protest inte behövs just nu. Efter det att jag ställde min fråga har man vidtagit vissa åtgärder, men vi måste kontrollera dessa länder. Det finns så många exempel i historien, där man har skrivit under konventioner men sedan åkt hem och fortsatt att bryta mot bestämmelserna. Det är därför viktigt att man nu tar det andra steget, nämligen att bevaka dessa länder och ha tummen i ögat på dem.

Anf. 24 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill till detta säga att jag helt delar Bertil Måbrinks uppfattning. Dess värre förekommer sådant här inte bara i Latinamerika utan också på andra håll i världen. Jag kan än en gång försäkra att vi skall följa detta med vaksamhet så länge fenomenet består och inte har rättats till.

Anf. 25 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag är också medveten om att detta naturligtvis inte sker bara i Latinamerika. Men problemet är mest markant och har fått mer uppmärksamhet i Latinamerika. Vi kunde t.ex. i går se ett TV-program om Thailand och hur man där behandlar barnen. Svenska medborgare framstod inte i så väldigt bra dager. Detta är väl också någonting som vi måste återkomma till och ta itu med så småningom.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på frågorna 1990/91:73, 74 och 85 om barn på institutioner i Rumänien

Anf. 26 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Rumäniens svåra arv från Ceausescudiktaturen illustreras inte minst av barnens situation. Redan kort efter revolutionen i december i fjol inledde hjälporganisationer från Sverige och andra länder ett omfattande biståndsarbete i landet, inte minst inom hälsovårdssektorn. Redan från början ägnades särskild uppmärksamhet åt barnens situation. Omgående avsatte regeringen 20 milj.kr. för svenska organisationers akuta insatser i Rumänien. Också den svenska allmänheten har bidragit generöst till att försöka lindra den omedelbara nöden.

Det var sålunda naturligt att jag i samband med mitt besök i Rumänien i januari i år inbjöd representanter för svenska hjälporganisationer att ingå i min delegation. Dessa organisationer har gjort en beundransvärd insats och åtnjuter naturligtvis regeringens fulla stöd.

Gradvis har omfattningen av människors lidande i Rumänien blivit alltmer känd, senast genom det skakande inslaget i TV-programmet 8 dagar. Vi maste nu ställa oss frågan vad vi i Sverige mer kan göra för att visa vår solidaritet och vilka krav vi skall ställa på den rumänska ledningen.

Svenska frivilligorganisationer, ingen nämnd och ingen glömd, har genom sin verksamhet i Rumänien redan den nödvändiga erfarenheten och överblicken och kan rätt prioritera och samordna de olika insatserna. De bör även i fortsättningen förbli centrala i hjälpen åt Rumänien. De rumänska barnens situation utgör *ett* viktigt element i frågan om respekten för de mänskliga rättigheterna. Konventionen om barnets rättigheter är *en* av fler konventioner som behandlar mänskliga rättigheter.

Liksom i så många andra fall har Sverige verkat mycket aktivt för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna även i Rumänien. Låt mig bara påminna om det svenska initiativet i FNs kommission för de mänskliga rättigheterna att tillsätta en särskild rapportör för Rumänien, ett förslag som vi fick majoritet för. Han utsågs redan under Ceausescuregimen, men hans mandat har sedermera förlängts, även denna gång på svenskt initiativ. Det skedde efter ett samtal jag hade med Rumäniens dåvarande utrikesminister.

Rapportören skall vid nästa möte om några månader lägga fram en ny rapport om läget. Då ges anledning att även göra en bedömning av hur Rumänien respekterar barnets rättigheter. På svenskt förslag har just frågan om barnets rättigheter satts upp på dagordningen för detta nästa möte med kommissionen.

Det finns anledning att dröja vid de åtaganden som Rumänien gjort genom att ratificera barnkonventionen. Konventionen ger barn som vårdas på institution, liksom handikappade barn, ett särskilt starkt skydd.

Det är den rumänska regeringens ansvar att skapa sådana villkor att barnen där kan få leva ett drägligt liv. Det är i detta sammanhang särskilt viktigt att den rumänska regeringen och rumäner i allmänhet tillägnar sig den grundsyn som är det bärande elementet i barnkonventionen: varje barn, oavsett handikapp, sjukdom e.d., har ett fullt människovärde och sina egna rättigheter. Alla åtgärder som rör barn skall baseras på principen om barnets bästa. Det ankommer på de nationella regeringarna att garantera dessa rättigheter.

Statsministern har som bekant i ett brev till den rumänske presidenten dels erbjudit samarbete för att hjälpa de rumänska barnen, dels erinrat om den rumänska regeringens skyldigheter. Han tog i fredags initiativet till ett möte med de i Rumänien verksamma frivilligorganisationerna. Dessa redogjorde då för genomförda och planerade projekt. Man diskuterade hur det vidare arbetet skall genomföras och hur regeringen bäst kan stödja dem. Statsministern föreslog då att sända en regeringsdelegation till Rumänien. För närvarande undersöks när en sådan skulle kunna resa.

Vi kommer från svensk sida att med största uppmärksamhet fortsätta att följa utvecklingen i Rumänien, både vad rör de institutionsplacerade barnen och mänskliga rättigheter i allmänhet. Vi avser även fortsättningsvis hålla nära kontakt med de organisationer som är verksamma där och på olika sätt stödja dem i deras olika aktiviteter.

Anf. 27 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

En folkstorm i dag innebär tyvärr alltför ofta en glömska i morgon. Därför är det viktigt att man för den här frågan vidare till FN-nivå och håller liv i den.

Jag tror personligen inte att denna situation är unik. Det är bara 30 år sedan vi i Sverige hade missförhållanden, som inte var så grova men som ändå var mycket anmärkningsvärda. Jag började som barnläkare just när dessa frågor fördes på tal. Jag har fått uppleva det positiva i att det går att göra något åt situationen.

I somras var jag i ett Medelhavsland och funderade över var de handikappade barnen fanns. Jag fick då uppgift om att det rådde stora missförhållanden även där på institutionerna.

Man har tagit itu med gatubarnen, man har tittat på barnarbete och man har tittat på prostitution bland barn. För mig känns det naturligt att man nu går vidare och tar ett rejält tag för de glömda barnen på institutionerna.

Är utrikesministern villig att bredda diskussionen i FN och försöka lyfta fram inte bara Rumäniens barn – det behövs naturligtvis riktade insatser, och man får hoppas att det inte är lika vidrigt på andra håll – och se över hela fältet och lägga fram ett åtgärdsprogram för att förbättra för barn på institutioner, barn som utan tvivel har det mycket svårt i många länder?

Anf. 28 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Jag vill precis som Ingrid Ronne-Björkqvist säga att den situation som råder i Rumänien naturligtvis går att ändra så att även de barnen kan få samma rättigheter som alla andra barn.

Jag tycker att det är positivt att det sedan jag ställde min fråga har hänt mycket när det gäller solidaritetsaktioner från svenska folkets sida. Jag tycker också att det är bra att statsministern har skrivit till den rumänska presidenten och påtalat detta och erbjudit vissa ytterligare hjälpinsatser.

Vad jag förstår råder det inte så stor brist på pengar i nuläget. Det är precis som utrikesministern säger i sitt svar: "Det är i detta sammanhang särskilt viktigt att den rumänska regeringen och rumäner i allmänhet tillägnar sig den grundsyn som är det bärande elementet i barnkonventionen: varje barn, oavsett handikapp, sjukdom e.d., har ett fullt människovärde och sina egna rättigheter."

Har regeringen övervägt – det framkommer i statsministerns formuleringar – att Sverige skulle kunna t.ex. erbjuda rumäner platser i Sverige för utbildning på sådana institutioner som har ansvaret för bl.a. handikappade barn? Jag tror att det skulle vara bra för att snabbt ändra attityder. I första hand skulle det gälla den vårdpersonal i Rumänien som har en annan attityd på grund av en regims hänsynslöshet. Man skulle även kunna skicka svensk personal till Rumänien.

Anf. 29 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för svaret på min fråga.

Det var chockerande bilder som mötte oss i alla svenska vardagsrum för

inte så många dagar sedan. Jag tror att många minns dessa bilder av barn i burar, eller vad jag skulle vilja kalla för dödens väntrum i källaren.

Vi har sett ett skrämmande exempel på den värsta formen av styre under, vad man har kallat, socialistrepubliken Rumäniens envåldshärskare Ceausescus ledarskap.

Jag tror att alla har trott, liksom jag, att den nya ledningen i Rumänien skulle göra rent hus med de gamla oförrätterna. Men tyvärr visar det sig att så inte verkar vara fallet. Det är glädjande att regeringen har hanterat denna fråga på ett bra sätt och agerat snabbt. Men det finns frågetecken inför framtiden.

Denna situation för barnen på barnhemmen i Rumänien riskerar att vara endast en del av ett fortfarande delvis omänskligt system i Rumänien. Kommer regeringen att vidta några åtgärder för att försäkra sig om att det inte ser ut på liknande sätt på andra områden i Rumänien?

Vi moderater har länge krävt att en större andel av biståndet skall gå via frivilligorganisationerna. I det här fallet har regeringen agerat på ett mycket bra sätt när dessa organisationer har fått bidrag. Frågan är om regeringen har för avsikt att ändra inriktningen även på andra områden vad gäller att ge frivilligorganisationerna ett större stöd.

Känner statsrådet till att i den här kammaren finns representanter från ett parti som har besökt Rumänien hela sex gånger sedan 1978? Det är mer än vad man har gjort vad gäller något annat utomnordiskt land. Jag misstänker att statsrådet delar min undran när det gäller om vänsterpartiet – som det handlar om – har haft både skygglappar och hörselskydd under besöken. Jag tror att inte bara statsrådet och jag utan även svenska folket vill få ett svar på den frågan.

Anf. 30 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag tycker att det som Ronne-Björkqvist påpekade är mycket viktigt. Handikappade barn runt om i världen, oavsett regim, också en gång här i Sverige, även om det var länge sedan, stoppades undan och behandlades inte som om de hade ett fullt människovärde. Det ursäktar ingenting av det som händer i Rumänien och på annat håll. Men det är ändå klokt att erinra sig detta då man resonerar med andra folk.

Jag fick frågan om regeringen är beredd att bredda verksamheten i FN. Barnkonventionen är en sådan breddning. Det får inte stanna vid de högtidliga tal som hölls och som var så långtgående och så hoppingivande. Nu måste länderna leva upp till dem. Detta gäller även i Sverige där det till äventyrs brister. Vi får naturligtvis försöka, som Bertil Måbrink påtalade tidigare, bevaka att så verkligen sker.

Bertil Måbrink har också rätt i att det för närvarande inte råder brist på pengar, utan att det är mänskliga insatser som behövs. Det finns en del svensk personal i Rumänien i frivilligorganisationer som har gjort ett utomordentligt fint arbete. Men det gäller att också samordna de olika aktiviteterna.

Vi överväger, men har inte kommit till beslut, att ta emot både rumänska barn och rumänsk personal. Det är en sak delegationen skall undersöka.

Ja, Jan Sandberg, vi är beredda att agera på andra områden. Jag agerade

mycket tidigt. Det var en herre som hette Brucan som sade att en liten elit skall styra massan. Jag protesterade. Då rök moderata samlingspartiets tidning Svenska Dagbladet på mig och hävdade att jag var för tidigt ute. Jag delar helt uppfattningen att man skall ha vaksamheten riktad mot alla områden.

Anf. 31 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för det senaste han sade.

Har utrikesdepartementet sedan början av 80-talet känt till situationen för dessa barn i Rumänien? Om någon skulle ha känt till detta, borde det ha varit personalen på den svenska ambassaden i Bukarest, som har befunnit sig där år efter år.

Jag besökte Rumänien senast 1984. Jag brukar ha för vana att även besöka den svenska ambassaden. Jag träffade då den dåvarande ambassadören Per Kollberg. Han berättade inte detta för mig. Hade han gjort det skulle jag också ha sagt mitt hjärtas mening vid det tillfället. Jag fick ingen sådan information av dem som borde ha kunnat ge mig den. Jag tycker att det är en oförskämdhet av moderaterna att stå här i talarstolen och utnyttja den situation som råder i Rumänien.

Anf. 32 TREDJE VICE TALMANNEN:

Frågorna skall riktas till vederbörande statsråd.

Anf. 33 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag var inte ute efter en generell breddning av barnkonventionen, utan kanske mera om man bör överväga om inte detta är ett område som nu borde prioriteras, liksom man tidigare har prioriterat problemen med prostitution och barnarbete.

Jag förstår att det är svårt att svara ett rakt ja eller nej på den frågan. Men jag undrar om utrikesministern vill undersöka just detta och om det förefaller motiverat att – om inte dessa initiativ redan har tagits av UNICEF – ta initiativ till att genom en omprioritering se till att denna grupp lyfts fram. Jag tror att detta är motiverat med tanke på de rapporter som har avgetts om institutionsvård i andra länder.

Anf. 34 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Vi fick höra här att Svenska Dagbladet har rykt på statsrådet. Jag tror att det berodde på en viss svajighet i uttalandena om just Rumänien, och kanske inte så mycket på det senaste uttalandet.

Jag har förstått att debatten gäller de frågor och undringar som jag har gentemot statsrådet. Jag skall i fortsättningen hålla mig till det.

Om man besöker ett land och det parti som har huvudansvaret för regeringsmakten, kan det nog förväntas att man den vägen kan få väldigt god information, åtminstone bättre information än vad som kan fås av en svensk delegation.

Avslutningsvis hoppas jag att regeringen använder alla tänkbara påtryckningsmöjligheter för att se till att även Rumänien i framtiden, såväl när det

gäller barnen som i övrigt avseende, blir en demokrati där alla kan leva i frihet.

Anf. 35 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag instämmer gärna i detta och jag kan förlåta Svenska Dagbladet. Det var Svenska Dagbladet som svajade, inte jag.

Bertil Måbrink frågade om regeringen kände till förhållandena. I början av 70-talet var jag inte regeringsledamot utan jag inbjöds till Rumänien i min egenskap av partisekreterare av min "kollega" Ceausescu, som då också var partisekreterare. Jag reste omkring i Rumänien, och jag kan försäkra att jag hade ganska animerade diskussioner med Ceausescu. Men man blev inte informerad om sådant här. Det är klart att man i dag blir chockerad och undrar varför inte detta har uppdagats. Det var ungefär som med förintelselägren i Nazityskland. Vi var inte heller medvetna om dessa, eftersom det gjordes allt för att dölja dem. Därför skall man inte pådyvla varandra alltför mycket av anklagelser. Det gäller detsamma för var och en som besöker diktaturländer.

Jag menar att man skall åstadkomma en breddning. Jag hade den ambitionen då jag för fem år sedan höll mitt första tal i FN, att jag skulle belysa världsproblemen med utgångspunkt bara från barnens situation. Det var ett jättebra tal som jag inte fick hålla, eftersom hela katalogen skulle ingå i talet. Jag tänker emellertid fullfölja min avsikt att varje gång jag får tillfälle att tala om detta utgå ifrån barnen. Bättre breddning än så kan man inte åstadkomma.

Anf. 36 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag kan hålla med utrikesministern om vad som gäller för vad man får se och höra när man reser i diktaturländer.

Med tanke på vad som nu avslöjats i Rumänien – vi har också tidigare diskuterat barnens situation i andra länder, t.ex. i Latinamerika – är det viktigaste nu att vi alla sex partier vinnlägger oss om att i fortsättningen gemensamt hjälpa till och arbeta för att komma till rätta med dessa missförhållanden. Vi måste påtala för dessa länders regimer och deras representanter vad vi vet och att dessa förhållanden är oacceptabla. Det är det viktigaste arbetet vi nu har framför oss.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1990/91:88 om förbud mot användande av plastkulor

Anf. 37 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Frågan avser plastkulor, men uttrycket plastkulor är något missvisande. Jag ber att till herr talmannen få överlämna två stycken plastkulor, båda med mantlar av stål. Den ena kulan lär ha dödat en pojke på Västbanken och den andra en flicka i Gaza. Det rör sig alltså om farlig materiel, om kulorna kommer till användning.

Jag hoppas att hela denna kammare är överens om att användande av övervåld mot civilbefolkningen – såsom sker just nu i Israel – måste fördömas. Detta övervåld mot civilbefolkningen är oacceptabelt sett från alla tänkbara utgångspunkter.

Plastkulor orsakar ofta svåra personskador, och de som skadas tillhör i allmänhet civilbefolkningen. Som frågeställaren påpekar är många av dem som skadas och dödas av plastkulorna barn – jag har inte sett några som har dödats, men jag har sett många som har skadats. Efter att ha sett det, kan jag inte säga annat än att detta är djävulskt.

Folkrätten innehåller ett antal regler som förbjuder användning av inhumana vapen i väpnade konflikter. Bland dessa regler finns dock inget förbud mot plastkulor. Därtill kommer att frågan om hur olika stater utrustar sina polis- och säkerhetsstyrkor hittills har ansetts vara en fråga som faller under varje stats exklusiva rätt att bestämma om sina interna angelägenheter.

Dess värre innehåller inte heller FN-överenskommelserna om mänskliga rättigheter eller 1950 års europeiska konvention om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter någon regel som skulle kunna sägas rättsligt stödja ett förbud mot användandet av plastkulor. Dessa dokument slår emellertid fast att ingen människa får utsättas för omänsklig behandling. Frågan om plastkulor har – uppenbarligen utan något reellt resultat – tagits upp vid ett flertal tillfällen i Europaparlamentet. Likaså har frågan varit uppe i FNs underkommission för mänskliga rättigheter.

Från svensk sida anser vi, även om målet är klart, att det som en första åtgärd är viktigare att se till att användningen av plast- eller gummikulor mot civilbefolkningen upphör, snarare än att försöka få till stånd ett förbud mot vapnen som sådana. Jag önskar att vi kunde få till stånd ett förbud, men med tanke på de erfarenheter vi har tror jag inte att det är möjligt att nå ända fram. Det är möjligt att ta upp frågan i olika internationella fora, t.ex. i Europarådet och i Förenta Nationerna, liksom att ta kontakt med likasinnade länder för att höra efter hur hur de ser på frågan. Den svenska regeringen avser att överväga båda dessa handlingsmöjligheter.

Anf. 38 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag är glad över att utrikesministern verkligen ser allvarligt på frågan om plastkulor och att han så klart tar avstånd från plast- och gummikulor. Jag hoppas att regeringen arbetar vidare för att kunna vidta åtgärder.

Vi diskuterade just plastkulor här i kammaren i våras när det gällde mänskliga rättigheter. I den debatten sade Karl-Erik Svartberg att regeringen redan höll på att agera i frågan. Det kanske var något förhastat av honom att göra ett sådant uttalande. Utskottet uttalade att man utgick ifrån att regeringen kommer att fortsätta att söka finna vägar för att internationellt reglera användandet av den här typen av ammunition.

Det talas om "inhumana" vapen, men man kan då fråga sig om det finns några "humana" vapen.

Jag återgår till de två förslag som svaret mynnar ut i om de olika angreppssätten. Det viktigaste är självfallet att se till att kulorna inte kommer till användning över huvud taget. Då är frågan: Hur skall man åstadkomma detta?

Ett sätt är att införa ett förbud mot användande av plastkulor. Om man är överens måste det på något sätt gå att få in ett sådant förbud i de folkrättsliga reglerna. Det är en politisk fråga.

Utrikesministern nämnde att man skall ta upp frågan med "likasinnade länder". Då undrar jag: Ingår England i den kretsen? Det vore lämpligt att ta upp frågan med England, eftersom den engelska armén använder plastkulor mot den nordirländska befolkningen. Inte minst barn har dödats av sådana kulor. Sammanlagt är det 16 personer på Nordirland som har dödats av plastkulor, och det är helt oacceptabelt.

Anf. 39 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan helt hålla med, men erfarenheterna som vi och andra har säger oss att det för närvarande är omöjligt. Det behöver dock inte betyda att man tappar målet ur sikte. Det är för närvarande omöjligt att skapa denna enighet eller uppslutning bakom ett förbud.

EG-parlamentet har t.ex. vid ett flertal tillfällen tagit upp denna fråga i resolutioner och uppmanat medlemsländerna att förbjuda användning. Ändock fortsätter användning. Det är således upp till varje nation och dess parlament att avgöra detta.

Det finns många andra vapen som är lika inhumana. Jag medger att uttrycket inhumana vapen, som används folkrättsligt, är jämförbart med uttrycket viltvård när man dödar älg. De enda vapen som är humana är de som inte används. Det finns ännu värre vapen, t.ex. laser, där vi arbetar allt vad vi orkar för att försöka få fram ett förbud. Jag har ingen anledning att låta bli att försöka gå den vägen även i fortsättningen. Det viktiga är dock att man kommer en bit på vägen mot målet och att det inte blir tvärstopp som hittills.

Anf. 40 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag delar helt uppfattningen att vi på alla sätt måste försöka agera för att få stopp för användandet av denna typ av vapen. Det är sagt att de skall användas i kravallsituationer och att det då skulle vara motiverat. Det har vidare sagts att den israeliska militären inte får lov att skjuta annat än i knähöjd osv. Trots detta skjuter man oprovocerat in i folkmassor, och man skjuter på enskilda barn som är på väg till skolan som då dödas.

Jag hoppas verkligen att utrikesministern fortsätter och tar krafttag mot denna typ av vapen, inte minst i relationerna med England och Israel som är de länder som använder denna typ av vapen.

Anf. 41 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Alla vet att jag är djupt engagerad i dessa frågor och tänker fortsätta att verka i den riktning jag hittills har verkat.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på frågorna 1990/91:89 och 96 om Tibet

Anf. 42 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ylva Annerstedt och Inger Koch har ställt varsin fråga till mig om tvångssteriliseringar och tvångsaborter i Tibet och vilka åtgärder regeringen avser vidta med anledning av dessa. Jag avser besvara frågorna i ett sammanhang.

Jag utgår från att bakgrunden till frågorna är de rapporter som på senare tid återgivits i svensk press. Liknande rapporter om tvångsaborter och tvångssteriliseringar har då och då under året kommit från andra delar av Kina. Myndigheter, organisationer och enskilda på alla nivåer i detta land har ansvar enligt lag att medverka i ansträngningarna att begränsa befolkningstillväxten. Detta skall i första hand ske genom upplysning och genom ofta mycket kraftiga ekonomiska sanktioner. Officiellt skall inte fysiskt tvång få förekomma, men man kan räkna med att trycket på gravida kvinnor som fött mer än ett barn att genomföra abort är mycket starkt. Minoritetsfolken har i allmänhet tillåtits ha flera barn, men enligt vissa uppgifter skall befolkningsprogrammet i år ha utsträckts till att gälla också Tibet.

Vi har från svensk sida förståelse för Kinas och andra u-länders strävan att minska sin befolkningstillväxt, samtidigt som vi självfallet förutsätter att detta sker på ett sätt som är förenligt med respekten för individens integritet. Vad Tibet beträffar noterar vi med oro de rapporter som kommit om att de kinesiska myndigheterna, som under 80-talet sökt komma till rätta med de övergrepp som begicks under 60- och 70-talen, nu åter tycks ha slagit in på en repressiv politik.

Vi följer från regeringens sida noga utvecklingen i Tibet, så långt detta är möjligt med tanke på svårigheterna att få information. Vi har i samtal med kinesiska diplomatiska företrädare uttryckt vår oro över situationen i Tibet. Vi tog också vid det senaste mötet med FNs kommission för de mänskliga rättigheterna upp det läge som då rådde i Lhasa under rådande undantagstillstånd. Det faktum att Sverige i juni, som ett av de första europeiska länderna, tog emot Dalai Lama på regeringsnivå, skall också ses som ett uttryck för vårt engagemang i Tibet-frågan. Vi har noterat att Dalai Lama sedan dess tagits emot på regeringsnivå i ytterligare europeiska länder, och att sammantaget hans möjligheter att framföra sin syn på läget i Tibet därmed ökat.

Vi överväger nu olika möjligheter att ytterligare markera vår oro över läget i Tibet beträffande mänskliga rättigheter.

Anf. 43 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag får tacka utrikesministern för svaret, och jag är tacksam att utrikesministern och regeringen delar oron för situationen i Tibet. Det finns dock en del formuleringar som jag tycker är litet oroväckande.

Det gäller att utrikesministern på flera ställen i svaret tar upp frågan om u-ländernas berättigade strävan att hålla tillbaka befolkningstillväxten. Jag har faktiskt färskare rapporter än de tidningsnotiser som utrikesministern hänvisar till.

Parlamentarikergruppen i riksdagen för Tibet har under de senaste dagarna haft besök av två flyktingar. Den ene av dem har varit domare i Tibet. De redovisade den systematiska repression som utövas mot de tibetanska kvinnorna. Kineserna delar t.ex. ut ett visst antal tillstånd att föda barn. Kvinnor som blir med barn utan tillstånd arresteras och förs med tvång till sjukhus där de aborteras och steriliseras. I vissa byar samlar soldaterna ihop alla kvinnor som sedan tvångssteriliseras. Arbetslösa kineser får kortkurser i hur man utför aborter och steriliserar. Det finns många rapporter om hur flera kvinnor har dött av dessa klåpares ingrepp.

Det är således inte fråga om u-länders berättigade strävan att hålla tillbaka en onormal befolkningstillväxt, utan det handlar om helt andra saker.

Den 17 maj skrev utrikesutskottet att regeringen enligt utskottets uppfattning bör fortsätta med att med kinesiska företrädare ta upp situationer vad gäller de mänskliga rättigheterna. Jag skulle vilja fråga vilka olika möjligheter regeringen överväger när det gäller att uttrycka oro för läget i Tibet.

Anf. 44 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Ylva Annerstedt har redan redovisat bakgrunden till att frågorna har ställts.

När utrikesutskottet i våras behandlade mänskliga rättigheter betonade utskottet att strävandena för skyddet av de mänskliga rättigheterna ingår som en central del i svensk utrikes- och biståndspolitik. Sverige är för närvarande medlem i FNs konvention för de mänskliga rättigheterna, som utrikesministern berör i sitt svar. Vi har nu alla möjligheter att där påtala så grova brott mot de mänskliga rättigheterna som nu sker i Tibet mot de tibetanska flickorna och kvinnorna på uppdrag av de kinesiska myndigheterna.

Det är beklagligt att det framtagna resolutionsförslaget beträffande situationen i Kina och Tibet inte kom upp till behandling vid MR-kommissionens möte under 1990. Sverige protesterade då mot det med hänvisning till att situationen när det gäller mänskliga rättigheter i Kina är en angelägen fråga. Det är positivt att vi gjorde så.

Det är också positivt att Sverige vid olika samtal med kinesiska diplomatiska företrädare uttryckt oro för situationen i Tibet.

Även jag vill dock fråga vilka möjligheter utrikesministern har tänkt sig i framtiden. En möjlighet skulle t.ex. kunna vara att låta någon av de tematiska rapportörer som redan finns inom FN-systemet för bl.a. religiös oförbragsamhet, inom ramen för ett allmänt studium av denna form av kränkningar av de mänskliga rättigheterna även studera förhållandena i ett enskilt land, t.ex. Kina och Tibet. Är utrikesministern beredd att medverka till att ett sådant initiativ tas?

Anf. 45 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Låt mig till att börja med säga att när jag uttalar svensk förståelse för strävandena att hålla tillbaka befolkningstillväxten avser jag na-

turligtvis inte sådana brutala och omänskliga metoder som finns redovisade i rapporten eller som det har lämnats uppgift om här. Däremot är det inte bara av intresse för de berörda länderna utan även för Sverige av försörjningsskäl och ekologiska skäl att vi klarar detta. I Sverige drev vi en kampanj med sexualupplysning. Det är naturligtvis sådana metoder som skall användas. De andra är, som jag har sagt, förkastliga.

Vad har vi för möjligheter? Vi försökte, som sagt, att aktualisera behandlingen av frågan om de mänskliga rättigheterna i Kina i FNs kommission för de mänskliga rättigheterna. Där led vi ett nederlag. Vi överväger att försöka igen. Jag tror inte, uppriktigt sagt, att möjligheterna till framgång är särskilt mycket större i år. Men det förhindrar inte att vi överväger att göra ett försök.

Anf. 46 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag noterar att utrikesministern inte lämnar några konkreta svar på vilka möjligheter det finns att ytterligare markera oron över läget i Tibet. Det vore intressant att få några konkreta uppgifter om vad utrikesministern har tänkt att göra. Det handlar ju inte bara om befolkningsövergrepp, steriliseringar och aborter, utan det handlar även om systematiskt utplånande av den tibetanska kulturen. Det finns uppgifter om att ungefär 30 000 munkar har mördats och att ungefär 6 000 kloster har förstörts. Dessa munkar har i stor utsträckning varit bärarna av kulturtraditionen.

Jag skulle alltså vilja ha litet mer konkreta uppgifter om vad utrikesministern tänker göra.

Anf. 47 INGER KOCH (m):

Herr talman! Det är positivt att vi återigen försöker ta upp Kina till diskussion i kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Jag uppskattar det.

Tyvärr fick jag emellertid inget svar på min fråga om huruvida vi skulle kunna använda de tematiska rapportörer som redan finns inom FN-systemets ram. Detta påpekade utrikesutskottet i sitt betänkande, och utskottet sade också att det vore önskvärt att Sverige agerade på det sättet. Därför frågar jag återigen: Är utrikesministern beredd att ta ett sådant initiativ?

Anf. 48 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan säga att jag också önskar att vi kunde få ett beslut i FN-kommissionen för de mänskliga rättigheterna, en rapportör och en rättelse av missförhållandena i Kina. Men då man agerar på det diplomatiska området är det oerhört viktigt att man sonderar terrängen och att man hör sig för med andra länder om vad som är möjligt att göra.

Dess värre är det på det sättet att om man talar alltför tydligt alltför tidigt, så blir det ingenting gjort. Det är en situation som en utrikesminister ofta hamnar i. Men eftersom jag anser att det är så viktigt att det blir någonting gjort, så följer jag den här regeln.

Anf. 49 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag vill återkomma till vad utrikesutskottet skrev i våras när det gällde att regeringen bör fortsätta med att ta upp denna situation med de

kinesiska företrädarna. Det är faktiskt nästan ett halvår sedan den beställningen kom från riksdagen. Och såvitt jag kan utläsa av svaret har det inte förekommit några diskussioner med företrädare för Kina sedan detta uttalande gjordes.

Har jag fel, eller utgör det som utrikesministern tar upp i slutet av sitt svar ett svar på utrikesutskottets beställning? Vad kommer, och i så fall när?

Anf. 50 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag förstår att det kan vara svårt att rent diplomatiskt avgöra när en fråga skall tas upp. Men med tanke på den världsopinion vi nu har och med tanke på hur situationen ändå är kanske det just nu är rätt tidpunkt. Därför uppskattar jag om man från svensk sida nu vill ta detta initiativ.

Anf. 51 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ni känner lika väl som jag till att de diplomatiska relationerna och tillfällena till samtal med kinesiska företrädare har varit ganska djupfrysta sedan den 4 juni förra året. Nu tror jag själv, och det är många länder som går samma väg, att vi har bättre möjligheter att komma till tals med kineserna också om detta om vi i någon mån på ett lågt plan börjar – inte normalisera, det är lång tid kvar till dess – men ändå utveckla relationerna, som OECD, USA, Japan och andra länder har gjort. Då kan vi också tala med dem om detta.

Så sent som för två dagar sedan fördes ett sådant samtal om detta. Vi har alltså tagit de möjligheter som har stått till buds att påtala dessa missförhållanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1990/91:22 om hembudsskyldigheten för bostadsrätter

Anf. 52 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Erling Bager har frågat mig om regeringen avser att lägga fram förslag om hembudsskyldighet för bostadsrätter i enlighet med det beslut som fattades på den socialdemokratiska partikongressen.

Senare i höst kommer förslag till ny bostadsrättslag att föreläggas riksdagen. Därvid kommer frågan om hembud att behandlas. Jag är inte beredd att nu diskutera innehållet i en ej avlämnad proposition.

Anf. 53 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret. Jag hade hoppats på ett klart svar i dag. Nu fick jag inte det, och det oroar mig.

Bakgrunden är ju att den socialdemokratiska partikongressen nyligen har föreslagit att man skall öka hembudsskyldigheten för bostadsrätter. Den enskilde skall under fem år, i stället för som i dag under tre år, kunna hindras från att fritt sälja sin lägenhet vidare. Kommunerna skall inte heller längre kunna säga nej till införande av hembud.

Bostadsmarknaden skall tydligen enligt den socialdemokratiska partikongressen ytterligare regleras med allt vad det medför i form av minskad valfrihet och risk för svarta pengar.

Herr talman! Det är inte mer utan mindre av planekonomi och förbud som behövs för att vi skall komma åt de köer och andra problem som finns på bostadsmarknaden. Vi skall slå vakt om bostadsrätten som boendeform, inte förstöra den med nya regleringar. Skulle inte bostadsministern redan nu kunna ge ett besked som lugnar människors farhågor för vad den socialdemokratiska kongressen har ställt till med?

Anf. 54 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag vill upprepa att jag inte är beredd att gå in på en diskussion om innehållet i en ej avlämnad proposition. Däremot kan jag säga att något beslut på den socialdemokratiska partikongressen om femårigt hembud, som Erling Bager uttrycker det, inte har fattats.

Anf. 55 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Jag har ett utdrag från den socialdemokratiska partikongressen med bl.a. partistyrelsens yttrande. Där svarar man på motioner från Stockholms arbetarekommun, från Helsingborgs arbetarekommun och från Lund. Där skriver den socialdemokratiska partistyrelsen att man skall slå vakt om hembudsförfarandena och att man skall utvidga föreningars möjligheter att kräva hembud till fem år. Vidare står det att man också skall förbjuda kommunerna att säga nej till att använda hembud. Och detta skapar stora farhågor för något som den socialdemokratiska partistyrelsen har sagt.

Anf. 56 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! När det gäller hembudsskyldighetens längd bör Erling Bager citera exakt vad som står i texten. Krav i enskild motion på utökningar av hembudsrätten har avslagits i den sista att-satsen som partistyrelsen föreslog kongressen, vilket också blev kongressens mening. Partistyrelsen har angivit att man bör kunna föra en diskussion om hembudsskyldighetens längd. Men det är alltså fel att referera detta på ett sådant sätt som Erling Bager gjorde och säga att det är ett beslut.

Anf. 57 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Jag skall nu läsa ordagrant från partistyrelsens yttrande: "– – – att utvidga föreningens möjlighet att kräva hembud till fem år."

Detta är alltså ordagrant från partistyrelsens förslag, och detta oroar mig.

Herr talman! Jag tycker att det vore utomordentligt olyckligt om den redan starkt reglerade bostadsmarknaden skulle drabbas av ytterligare planekonomiska påbud. Dagens bostadspolitik är ju beviset på hur svarta pengar existerar.

Herr talman! Jag hoppas att min fråga och de argument som jag har framfört möjligtvis kan förhindra Ulf Lönnqvist att lägga fram en proposition, som innebär en utvidgning av regleringarna i den svenska bostadspolitiken. Vi skall gå i en motsatt riktning. Om det kommer en proposition med en sådan innebörd kan jag lova att folkpartiet på allt sätt kommer att kämpa

emot och kritisera införandet av sådant som bara ställer till problem ännu mer i den svenska bostadspolitiken.

Anf. 58 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag upprepar att innehållet i en ej avlämnad proposition är jag inte beredd att diskutera. Fortfarande citerar Erling Bager bara delar av det som är sagt i partistyrelsens utlåtande.

Anf. 59 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Tiden medger inte att jag läser upp hela uttalandet av den socialdemokratiska partistyrelsen, för det upptar en A4-sida. Det tror jag att bostadsministern förstår, men jag har läst den viktigaste meningen.

Det som oroar mig framför allt med den socialdemokratiska bostadspolitiken är att det exempelvis i den senaste propositionen om räntebidrag har förts in som villkor för att kunna få den nya typen av bostadslån att man skall uppfylla vissa krav vad gäller mark, bostadsanvisningslag, produktionskostnadskontroll osv. Det är fel väg att gå att hänga på ytterligare villkor för att genomföra en bostadspolitik. Jag hoppas att bostadsministern verkligen inte föreslår att man skall förlänga hembudet utan snarast att man skall ta bort det helt och hållet.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Meddelande om svar på interpellationerna 1990/91:2 och 21

Anf. 60 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag vill meddela att Pär Granstedt är förhindrad att motta svaren på sina interpellationer den 26 oktober. Svaren kommer att lämnas vid en senare tidpunkt.

12 § Svar på fråga 1990/91:54 om matbristen i Litauen, m.m.

Anf. 61 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Carl Frick har frågat jordbruksministern om inte det vore lämpligt att ge en del av det svenska överskottet inom livsmedelsproduktionen till behövande människor i Litauen.

Frågan har överlämnats till mig.

Livsmedelssituationen i Litauen är svår och kan bli ännu svårare. Detta gäller dess värre också på många andra håll i världen. Läget är emellertid inte sådant att det för närvarande är aktuellt med livsmedelsbistånd till Litauen.

Som ansvarig i regeringen för katastrofhjälp till fattiga länder följer jag noga situationen. Jag vill upplysa Carl Frick om att upphandling av livsmedel för katastrofbistånd sker på ett sådant sätt att man får ut mest livsmedel för anslagen summa.

Litauen behöver stöd för att omvandla sin ekonomi. Redan i dag är landet

ett utpräglat jordbruksland med goda utvecklingsmöjligheter och borde kunna bli en betydelsefull exportör av vissa produkter.

De resurser som riksdagen har anslagit för samarbete med Östeuropa avser insatser för utbildning, erfarenhetsutbyte och miljö.

Regeringen har redan inlett ett samarbete på flera områden med Litauen. I morgon kommer premiärminister Prunskiene till Sverige på besök, och i nästa vecka far en svensk regeringsdelegation till Vilnius för att diskutera samarbetet.

Vi har alltså den närmaste tiden rika möjligheter att diskutera samarbetet med Litauen där utbildningsinsatser inom jordbruket kan utgöra en tänkbar insats.

Anf. 62 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag ber att få tacka så mycket för svaret. Livsmedelssituationen i Litauen är svår och kan bli ännu svårare, säger statsrådet. Enligt de uppgifter som jag har fått är det numera praktiskt taget tomt på affärshyllorna i Litauen, och människor har det över huvud taget väldigt svårt. Vi kan alltså räkna med att det blir betydligt värre. Ändå säger statsrådet att läget emellertid inte är sådant att det för närvarande är aktuellt med livsmedelsbistånd. Vi har ett betydande överskott av både säd och kött. Hur kan det då komma sig att läget inte är sådant att livsmedelsbistånd inte kan vara aktuellt? Är inte en förestående hunger under en vinter i ett grannland ett gott skäl nog för att försöka hjälpa dem?

Jag är fullt medveten om hur vi brukar handla upp livsmedelsbistånd, men i det här området finns det uppenbarligen ingenting att handla upp, eftersom det är brist på varor i hela Sovjetunionen. Det enda som finns att handla upp är uppenbarligen i Sverige, och vi har betydande överskott. Är det inte bättre att skänka bort ett stort överskott i stället för att bränna upp säd, så som har varit aktuellt och diskuterats här?

Människorna i Litauen skall få hjälp, säger statsrådet. Men de hjälps inte så mycket i sin akuta situation av ett framtida bistånd när det gäller utbildning och utveckling av jordbruket. Det känns sorgligt att regeringen avvisar en tanke på att faktiskt ge dessa människor, våra grannar som vi säger att vi ömmar varmt för i många andra sammanhang, ett akut bistånd så att de kan klara och slipper hunger under vintern. Det är inte så lång tid, och sedan kan man komma i gång med de andra verksamheterna för att hjälpa dem och få i gång jordbruket. Men här är det en akut situation, och vi har stort överskott. Jag är väldigt förvånad över att regeringen inte kan ställa sig positiv till ett sådant här förslag.

Anf. 63 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Dess värre är situationen vad gäller tillgång till livsmedel akut i stora delar av världen. Vi ger också livsmedelsbistånd till många länder. Jag är öppen för att ge svenskt livsmedelsbistånd i det här sammanhanget, om vi kan köpa det till priser som stämmer med världsmarknadspriserna. Så är det dess värre inte nu. Skulle man göra som Carl Frick säger, skulle vi alltså betala väldigt mycket mer för vete – om det är detta det är fråga om – än om man skulle köpa upp det på världsmarknaden. Det skulle

vara ett dåligt utnyttjande av katastrofmedel, för det är det vi talar om i så fall.

Nu är det inte i första hand den här typen av insatser som våra samtal med Litauen har rört sig om. Det är annat man prioriterar. Skulle man göra en annan prioritering från Litauens sida, skall vi naturligtvis ta det till oss och se vad vi kan göra. Än så länge har det alltså rört sig om utvecklingsstöd till Litauen – man har prioriterat det. Vi får ju tillfälle att tala om detta de närmaste dagarna.

Anf. 64 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag tycker att det är alldeles utmärkt att vi talar om ett utvecklingsstöd för våra närmaste grannländer, som har haft så svårt under så fruktansvärt lång tid – ja, ända sedan jag var liten på 1930-talet. De är väl värda allt vi kan hjälpa dem med, och jag tror att det är väldigt populärt i Sverige att hjälpa. Att det är akut brist på livsmedel på andra håll i världen borde inte hindra att vi faktiskt försöker göra det vi kan. Blir det så förtvivlat dyrt? Världsmarknadspriserna är mycket låga, och vi har uppenbarligen svårt att över huvud taget sälja det stora överskott som vi för tillfället har i Sverige. I stället för att bränna upp säd tycker jag att det vore mycket finare att ge det till mat till människor som behöver det. Jag tycker att det finns all anledning att lyfta fram detta i samtalen med Prunskiene, när hon kommer hit, för att visa att vi förutom utvecklingsstöd faktiskt bryr oss om situationen för människorna i Litauen.

Anf. 65 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Så som Carl Frick ställde frågan uppfattade jag det som att det gällde att köpa svenskt vete till svenska priser. Då är det alltså fråga om att använda katastrofmedel på ett väldigt extensivt sätt. Det svenska priset är 130 kr. per 100 kilo, och världsmarknadspriset är 47 kr. per 100 kilo. Detta är vad man först måste beakta när man talar om livsmedelsbistånd. Vi köper upp mycket vete i Sverige för katastrofbiståndsändamål, men det köper vi till världsmarknadspriser. Denna princip vill jag slå fast.

Anf. 66 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag var ganska övertygad om att vi skulle köpa till världsmarknadspriser, inte till svenska priser, för något annat kan vi inte få ut över huvud taget. Så på den punkten är vi uppenbarligen överens.

Min tanke var närmast att vi i stället för att bränna upp kunde skänka bort överskottet. Kan vi för katastrofändamål handla upp en lämplig kvantitet för att hjälpa våra grannar, är jag väldigt positivt inställd. Då hoppas jag att man

skall kunna ordna detta i samband med samtalen med Prunskiene, så att människorna i Litauen slipper att svälta i vinter.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1990/91:67 om universitets- och högskoleämbetet

Anf. 67 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Birger Hagård har frågat mig när jag avser att föreslå en minskning av universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, motsvarande vad skolministern just föreslagit i fråga om skolöverstyrelsen.

Låt mig hänvisa till regeringens proposition 1988/89:65 om formerna för högskolepolitiken. Propositionen innebar bl.a. att UHÄs roll skulle förtydligas genom att ökade krav ställdes på verket när det gällde uppföljning och utvärdering och i arbetet som tillsynsmyndighet för högskolan. Vad regeringen då föreslog för högskolan svarar mot den uppgift som det nya skolverket nu avses komma att få.

Utbildningsutskottet anslöt sig i sitt betänkande enhälligt till vad regeringen sagt om UHÄ. Även Birger Hagård deltog i utskottets behandling av frågan (utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU9).

UHÄ har i dag 189 anställda, varav 70 arbetar med det för alla högskolor gemensamma antagningssystemet. Det är med andra ord ingen över hövan stor myndighet. Men de uppgifter den står inför när det gäller utvärdering och tillsyn är – liksom det föreslagna skolverket för skolan – av strategisk betydelse för vår redan mycket decentraliserade organisation för forskning och högre utbildning.

Några förslag i fråga om UHÄ är med andra ord inte aktuella för närvarande, men jag vill samtidigt framhålla att regeringen med uppmärksamhet följer hur UHÄ lyckas förverkliga vad som sades i propositionen. Jag kommer därför inte att tveka inför en omprövning av ämbetets ställning om en sådan skulle visa sig befogad.

Anf. 68 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga.

Jag vill konstatera att det på senare tid har gjorts mycket för att åstadkomma en decentralisering av högskoleväsendet. Vi har också fått ett nytt styr- och anslagssystem, som skall träda i kraft från 1993/94. Allt detta är steg i rätt riktning. Vår ambition inom moderata samlingspartiet har alltid varit att stärka högskolornas autonomi och förenkla högskolans organisation. Det är bra att regeringen ansluter sig till de principerna. Man kan gå mycket längre.

Det är alldeles riktigt att jag deltog i behandlingen av den proposition som utbildningsministern erinrade om i svaret. Jag framhöll då i debatten – och det gjorde vi också motionsvägen – att vi behövde en parlamentarisk översyn av de centrala myndigheternas förhållande till högskolorna över huvud taget: Vilka befogenheter skall de ha? Vilka befogenheter skall UHÄ ha? Vil-

ken roll skall UHÄ ha? Vilken roll skall andra myndigheter spela, och vilken dimensionering skall det vara fråga om? Allt detta är frågor som inte har fått något svar, trots att vi har efterlyst besked. Min fråga till utbildningsministern är då än en gång: Om utbildningsministern nu inte vill göra någonting åt UHÄ, vill utbildningsministern då se över den roll som de här nationella organen har att spela för framtiden över huvud taget?

Jag vill i sammanhanget också erinra om den kritik som riktats från riksrevisionsverket mot vissa förhållanden inom högskolan. Man har bl.a. påpekat att åtskilligt kan uppnås genom en högre grad av decentralisering, inte minst när det gäller antagningssystemet. När det gäller anslagssystemet skall vi hoppas att det ordnar sig, men på den punkten finns det anledning att säga att utrustningspengarna kanske också borde komma med i bilden.

Alltnog – steg har tagits i rätt riktning, men är utbildningsministern alltså beredd att fullfölja detta och kanske också hjälpa till att åstadkomma en parlamentarisk översyn?

Anf. 69 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig först upprepa och understryka att den centrala administrationen i Sverige är jämförelsevis liten. I utbildningsdepartementet är det 20 tjänstemän som arbetar med högskolefrågor. Jag vill dessutom i det här sammanhanget med en viss tillfredsställelse påpeka att antalet medarbetare i departementet under den tid jag har funnits där har reducerats från 170 till ungefär 140. Det fanns alltså 20 % fler tjänstemän i departementet när vi för åtta år sedan inledde vårt arbete.

Många västeuropeiska länder har mycket stora utbildningsdepartement. I Storbritannien är 6 000 anställda på departementet, i Nederländerna 3 000. Vi har alltså en ganska liten administration. Vi har dessutom ett mycket starkt lokalt inflytande och en mycket stark lokal styrning av högskolorna och universiteten. Här gjordes en jämförelse med skolministerns förslag om skolverket. Men det hängde ju samman med en kommunalisering av skolan. Jag har emellertid inte omedelbart dragit slutsatsen att det är en kommunalisering av Lunds universitet, så att det fortsättningsvis skall styras av Lunds kommunstyrelse, som Birger Hagård är ute efter.

Anf. 70 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Kanske inte en kommunalisering, men nog vore det väl tacknämligt om utbildningsministern kunde tänka sig en form av fristående stiftelser för universiteten och högskolorna, där deras fullständiga autonomi kunde tryggas.

Jag understryker att det är universitetens och högskolornas sak att stå för mycket av det kritiska tänkandet i landet, och det kan de göra endast om de kan utöva sin verksamhet i full självständighet. Självständighet har vi inte. Hedras den som hedras bör – det är bra att utbildningsministern har medverkat till att minska antalet tjänstemän i departementet, men kanske vore det ännu bättre om man kunde få till stånd en ordentlig översyn och kanske helt och hållet eliminera statens direkta agerande i de här sammanhangen och överlåta åt de lokala organen att själva ta ansvar och fatta de erforderliga

besluten. – Alltså inte en kommunalisering men väl en ännu större frihet för våra universitet och högskolor!

Anf. 71 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag vill då ändå påminna om att de svenska universiteten och högskolorna har en självständighet som går vida utöver vad som gäller i de allra flesta andra länder. Det är klart att man alltid kan tänka sig att avskaffa central styrning. Man kan ta bort ärkebiskopen, om man vill, för att få en starkare lokal styrning av kyrkan. Det finns en rad frågor som man kan väcka i det sammanhanget.

Vad jag har pekat på är att utbildningsadministrationen på högskole- och universitetsområdet är blygsam. Den måste naturligtvis ändå vara föremål för kritisk granskning. Den utövar både universiteten och högskolorna från sitt håll och andra myndigheter och riksdagen från sitt håll.

Anf. 72 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag vet inte om man skall jämföra UHÄ med ärkebiskopen. Snarare borde man kanske i så fall jämföra ärkebiskopen med utbildningsministern. Men jag skulle inte ens vilja att utbildningsministern avskaffades i de här sammanhangen – han har säkert en uppgift att fylla.

Även om situationen här kan vara bättre än på många andra håll kan vi kanske göra den ännu bättre. Det ännu bättre tillståndet består, som jag sade, just i att vi får fria, autonoma universitet med ett absolut minimum av inblandning. Vi kanske inte behöver något UHÄ över huvud taget i framtiden?

Anf. 73 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Nej, det är möjligt – under förutsättning att studenterna accepterar att inte ha någon möjlighet till en central sammanjämkning av examinationsregler och intagningsmöjligheter. 70 av ämbetets 180 anställda sysslar med den centrala antagningen.

Eftersom Birger Hagård nämnde riksrevisionsverkets rapport kan jag säga att den hade en viss svaghet, nämligen den att man däri betraktade utnyttjandet av årsplatser som ett mått på effektivitet. Enklaste sättet att tillgodose önskemålen om effektivitet vore då att avskaffa alla examensprov och släppa ut alla som kommit in – då skulle man ha hundraprocentig effektivitet i högskoleväseendet. Med den metoden är i varje fall inte jag beredd att åstadkomma den högre effektiviteten.

Anf. 74 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag är helt enig med utbildningsministern i det hänseendet. Effektivitet av det slaget tror jag inte att någon av oss eftersträvar. Men det är ju möjligt att de 140 departementstjänstemän som utbildningsministern har kvar i sitt fögderi ändå skulle kunna handha en del av de uppgifter som vilar på ett särskilt ämbetsverk. Jag hoppas alltså att det ändå skall tas initiativ så att vi får en klar uppdelning i vad de centrala myndigheterna skall göra och inte göra. Då visar det sig vilka centrala myndigheter som eventuellt kan försvinna. Det finns åtskilliga som "vetter" mot högskolesektorn. Det har

skett mycket på den lokala nivån – nu borde det vara dags att göra någonting på den nationella.

Anf. 75 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Om jag bara får behålla den tjänsteman som hjälper mig att skriva de frågesvar som jag skall lämna i riksdagen är jag helt tillfreds.

Anf. 76 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det var en blygsam begäran. Den bör uppfyllas.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1990/91:14 om åtgärder mot militära olyckor

Anf. 77 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jan Jennehag har frågat mig vilka åtgärder jag har vidtagit för att hindra att liknande händelser som skjutincidenten den 20 augusti i år vid ett kustartilleribatteri upprepas.

Jag har inhämtat att chefen för marinen redan samma dag tillsatte en haverikommission. Denna lämnade sin slutrapport den 7 september.

Vidare begärde chefen för Sydkustens marinkommando samma dag polisutredning av händelsen. Polisutredningen är inte slutförd.

Chefen för marinen har med anledning av händelsen meddelat komplettering av säkerhetsinstruktionen för kustartilleriet, innebärande bl.a. att särskild anordning som utmärker minsta skjutavstånd med hänsyn till bebyggelse skall finnas monterad.

Dessa åtgärder leder enligt min bedömning till att säkerheten vid skjutövningar i framtiden kommer att förbättras.

Anf. 78 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga. Det är utmärkt att man förbättrar skyddsinstruktionerna och förser materielen med anordningar som minskar risken för misstag. Jag har tyvärr inte haft möjlighet att läsa haverikommissionens rapport, men jag utgår från att den tar upp också andra aspekter på säkerhetstänkande än de som försvarsministern nu har nämnt.

Det ligger ju en konflikt i kravet att övningar skall vara så realistiska som möjligt, och i vissa fall tvingas vi att göra avkall på realismen. Vi har gjort det exempelvis i samband med transporter, där vi har infört bestämmelser i fredstid om vilotid för fordonsförare. Det är mycket möjligt att vi måste gå den vägen också när det gäller en del andra befattningar.

Jag anser det inte helt uteslutet att den personal som fanns på den aktuella pjäsen under övningen har utsatts för sådana påfrestningar och har arbetat under sådan tid att den inte var riktigt så alert som uppgiften fordrade. Jag vill gärna få en kommentar från försvarsministern till de funderingarna.

Anf. 79 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Incidenten har orsakats av brister i handhavandet. Utbildningsnivån bedöms ha varit låg. Centrala säkerhetsbestämmelser har följts, men utformningen av dessa behöver överses och kompletteras. Rättslig prövning pågår vid polismyndigheten i Ystad. Kommissionen finner inte skäl att händelsen ytterligare prövas för disciplinära åtgärder.

Anf. 80 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag tycker att det som försvarsministern nu säger understryker det som jag menar, nämligen att vi måste vara uppmärksamma på att människor under fredsförhållanden kan komma att utsättas för risker som under fredstid icke är acceptabla, även om vi i motsvarande situation i ett krigsläge skulle vara tvungna att acceptera dem.

Jag är nöjd med svaret och utgår från att försvarsministern kommer att noga följa utvecklingen framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1990/91:70 om JAS-projektet

Anf. 81 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har med anledning av en tidningsintervju med Roland Brännström frågat mig om jag är beredd att uttala mitt stöd för JAS-projektet.

Jag tänker inte kommentera vad Roland Brännström sagt eller inte sagt i en tidningsintervju, men kan däremot kommentera själva sakläget i JAS-projektet.

Industrigruppen JAS har som planerat den 1 oktober till försvarets materielverk lämnat en offert på delserie två av serieflygplanen. Delserien omfattar 110 flygplan. Materielverket granskar nu denna offert och skall den 1 november rapportera till regeringen sin värdering av offerten. Denna planering följer den inriktning som regeringen lade fast i ett beslut den 13 december 1989. Det vore fel av mig att föregripa den nu pågående granskningen i materielverket.

Anf. 82 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret på min fråga. Statsrådet säger att han inte tänker kommentera vad Roland Brännström sagt eller inte sagt. Jag har inte tänkt begära någon kommentar till vad denne inte sagt men däremot till vad han har sagt. Roland Brännström har nämligen uttalat att det inte är säkert att JAS kan flyga och fullgöra de uppgifter som man har ställt upp för flygplanet. Jag tycker att det är ett ganska långtgående uttalande. Det kan ge allmänheten intrycket att miljardsatsningen på JAS inte är så lyckad som vi hoppas att den skall bli. Man kan alltså få den uppfattningen att vi använder skattebetalarnas medel på ett otillbörligt sätt.

Jag får acceptera att statsrådet säger att han inte vill kommentera det som Roland Brännström uttalat, men jag skulle vilja ställa följande fråga till

statsrådet: Är statsrådet till skillnad mot Roland Brännström övertygad om att JAS kommer att kunna fullgöra sina uppgifter?

Anf. 83 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till det svar som jag nyss lämnade till Sten Andersson i Malmö.

Anf. 84 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Svaret är talande.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på frågorna 1990/91:69 och 76 om praxis beträffande asylansökningar av iranska medborgare

Anf. 85 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Berith Eriksson har frågat mig på vilket sätt jag bedömer att situationen vad gäller mänskliga rättigheter i Iran har förändrats som motiverar en ändring av praxis i handläggningen av dessa asylärenden.

Gullan Lindblad har frågat mig – mot bakgrund av vissa uppgifter i massmedia rörande ett enskilt ärende – vilka rutiner för utvisning invandrarverket har när en person som torterats i Iran löper risk att bli utvisad dit och om jag är beredd att företa en översyn av praxis i liknande fall. Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Som ett direkt svar på Gullan Lindblads fråga kan jag säga att Sverige *inte* utvisar personer till länder där de riskerar att utsättas för tortyr och förföljelse. Detta är den lag som invandrarverket och regeringen har att tillämpa, och någon översyn av lagen är inte aktuell.

Berith Eriksson hävdar i sin fråga att asylbedömningen av medborgare från Iran har blivit mer restriktiv. Sådana påståenden bygger på tanken att asylsökande bedöms som grupp och inte som individer.

Beslut om utvisning av iranier – liksom av andra asylsökande – sker endast i de fall där utredningarna i de enskilda fallen visar att det inte finns någon risk för förföljelse. Jag får än en gång understryka att praxis på detta område inte har förändrats.

Oberoende av varifrån de asylsökande kommer, behandlas alla på samma sätt. Varje ärende avgörs med hänsyn till de omständigheter som föreligger i det enskilda fallet. Besluten bygger således på en individuell bedömning. Detta är grundläggande för tillämpningen av utlänningslagstiftningen. Enbart det faktum att den asylsökande kommer från ett visst land innebär inte att asyl automatiskt kan beviljas. Genom våra utlandsmyndigheter, FN, rapporter från oberoende organisationer och institut följer invandrarverket och regeringen noga utvecklingen i världen i fråga om övergrepp mot de mänskliga rättigheterna.

Anf. 86 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag tackar invandrarministern för svaret på min fråga. I mina kontakter med handläggare både på invandrarverket i Norrköping och vid

mottagningscentret i Carlslund har jag fått veta att direktiv och praxis vad gäller asylsökande från Iran har ändrats så sent som i somras. Enligt de uppgifter som jag har fått gick tidigare direktiv för handläggarna ut på att merparten av de asylsökande från Iran fick stanna, medan direktiven nu går ut på att merparten skall utvisas.

Låt mig inom parentes nämna att båda handläggarna i fråga uttalar att detta gör att handläggningen av ärendena blir mycket längre och svårare. Min egen reflexion är den att man kan förstå att handläggningen tar längre tid, om man skall söka efter skäl att utvisa de asylsökande än om man skall söka efter skäl för att de skall få stanna.

Det är mycket svårt för riksdagen att få en uppfattning om invandrarverkets praxis, eftersom vi ännu inte har fått en sammanställning av hur invandrarverket uttolkar flyktingkonventionen i sin hantering av asylärenden. Jag undrar om invandrarministern har någon uppfattning om huruvida det finns en möjlighet för riksdagen att få det som vi har frågat efter.

Anf. 87 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Också jag ber att få tacka för svaret. Anledningen till min fråga är ett konkret fall i mitt hemlän, där jag blivit noggrant informerad av en företrädare för Amnesty International. Det är alltså inte en massmedieuppgift som ligger bakom min fråga.

Det rör sig i det här fallet om en iranier, beträffande vilken man i efterhand har gjort den bedömningen att han har torterats och som nu står inför risken av utvisning.

Jag har tagit det här konkreta fallet som utgångspunkt för min fråga i syfte att få reda på praxis i dessa ärenden. Uppenbarligen är inte praxis så solklar, eftersom vi i dag är två som ställer frågor rörande iranier som riskerar att utvisas till sitt hemland, där vi vet att det förekommer mycket grymhet. När jag konfronterades med det här ärendet kände jag att inte *jag* vill ha sådana här saker på mitt samvete, och jag vet att inte heller invandrarministern vill ha sådant på sitt samvete.

I svaret fick jag en klar och koncis uppgift om att människor som har utstått tortyr i Iran inte riskerar att sändas tillbaka dit. Kan man alltså i ett sådant här ärende verkligen vara säker på att en iranier som har torterats icke blir utvisad, därför att vi med säkerhet vet att en utvisning helt enkelt skulle innebära mord?

Anf. 88 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Gullan Lindblad vet lika väl som jag – jag har fått upprepa detta flera gånger från denna talarstol – att man inte kan diskutera enskilda ärenden. Låt mig ändå haka på någonting som Gullan Lindblad sade i sitt senaste anförande, nämligen att det här uppenbarligen – jag känner inte till ärendet – handlar om ett ärende då man i efterhand har bedömt att personen i fråga har torterats. Det rör sig alltså om uppgifter som inte har funnits med vid den tidigare bedömningen. Då tycker jag inte att man kan tala om en förändrad praxis eller en förändrad inställning till iranska ärenden. Man kände alltså inte till vissa uppgifter när ärendet handlades.

Till Berith Eriksson vill jag säga att man inte tid efter annan söker skäl att

låta någon stanna, varefter man helt plötsligt bestämmer sig för att börja söka efter skäl att i stället utvisa. Utgångspunkten är att pröva det ärende som man har framför sig mot gällande lag utifrån rättssäkerhetssynpunkt och självfallet också från rättvisesynpunkt med tanke på andra ärenden. Det gäller ju att få de olika ärendena lika bedömda. Jag vet uppriktigt sagt inte vad som ligger bakom påståendet att det skulle ha skett en förändring i sommar. Det föreligger i det avseendet från regeringens sida inget praxisbildande beslut som man kan stödja sådana påståenden på.

Anf. 89 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vet mycket väl, invandrarministern, att vi inte skall diskutera enskilda ärenden. Men ingenting är ju så bra som exempel på praktiska fall. Jag vill alltså veta praxis. Nu har det ju, som invandrarministern sade, i efterhand konstaterats att tortyr har förekommit. Då kan man ju undra vilken bedömning som har gjorts, men jag skall inte föregripa nästa frågare i det ärendet. Jag tycker mig ha klart utläst av invandrarministerns svar, att om det visar sig att en person har blivit torterad i Iran, skall han inte sändas tillbaka dit. Då får han stanna i Sverige, och jag hoppas också på det bästa när det gäller det enskilda ärendet.

Anf. 90 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag har i dag fått veta att 27 % av de asylsökande får stanna. 13 % av dessa bedöms vara politiska flyktingar. Ibland när man diskuterar de här sakerna med olika personer, bl.a. med personer vid invandrarverket, får man en känsla av att det redan har bestämts siffror och att det sedan gäller att försöka anpassa verkligheten till siffrorna. Uppgiften om att praxis har ändrats härrörde från ett enskilt fall. Jag fick veta att mannen hade bedömts, innan de nya reglerna kom, nämligen den 22 maj.

Jag tänker något beröra föregående ärende, eftersom jag känner till även detta. I dag fick jag en tjock lunta från Amnesty, och efter att ha läst den vill jag ställa frågan: Vilken kompetens har invandrarverket och regeringen tillgång till när det gäller att bedöma läkarintyg rörande tortyrskador?

Anf. 91 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Som den uppmärksamma Berith Eriksson säkert har noterat kommer frågan upp i kammaren alldeles strax. Vi kan kanske diskutera saken då, men låt mig säga, att om man inte har något läkarintyg alls, hjälper det inte ens med kompetens, om uppgiften kommer i efterhand. Jag påstår ingenting utan bygger på Gullan Lindblads uttalande i det första anförandet att det förhöll sig så. Jag tänker inte diskutera ett enskilt ärende längre dels därför att jag inte kan ärendet, dels därför att jag inte kan diskutera det i kammaren.

Låt mig bara säga att jag tycker att Berith Erikssons påstående att invandrarverket skulle anpassa verkligheten efter förutbestämda procentsatser när det gäller hur många människor som skall få asyl i det här landet är utomordentligt sensationellt. I så fall återstår ju möjligheten att överklaga till regeringen, varefter den får pröva om någon själv har tagit sig rätten att ändra i praxis.

Anf. 92 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag tänker gå vidare med de här ärendena. När det gäller tortyrskador och läkarintyg har man i det här enskilda ärendet gjort bedömningen att tortyrskadorna var för gamla. Därför kan man fråga sig vilken kompetens invandrarverket och regeringen har att bedöma tortyrskador.

Anf. 93 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill givetvis inte fortsätta att diskutera ett enskilt ärende, men verkligheten vilar ju på den lagstiftning som vi åstadkommer. Jag tror att både statsrådet och jag är intresserade av att lagstiftningen följs. Nu är det ju i det här fallet tragiskt att den riktiga bedömningen har gjorts i efterhand. Då kan man ju fråga sig vilka bedömningar som görs. Svaret på den frågan får vi emellertid senare.

Jag konstaterar att om man kan fastställa att tortyr har förelegat och att den torterade kommer från Iran, sänds vederbörande inte tillbaka dit. Detta är för mig kontentan av vårt lilla samtal.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1990/91:83 om invandrarverkets och arbetsmarknadsdepartementets administrativa rutiner

Anf. 94 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Viola Claesson har frågat mig om vilka förändringar i de administrativa rutinerna hos invandrarverket och arbetsmarknadsdepartementet regeringen anser vara erforderliga för att förbättra samordningen av handläggningen av ärenden rörande olika familjemedlemmar.

Viola Claesson har i sin fråga utgått från ett enskilt ärende. Med den information jag har, kan jag – utan att närmare gå in på det enskilda ärendet – notera att det i redogörelsen saknas vissa väsentliga uppgifter.

Dagens rutiner eftersträvar en samordning av handläggningen av ärenden som rör hela familjer. Den situation som Viola Claesson refererar till uppstår mycket sällan.

Utlänningslagstiftningen ger redan i dag myndigheter möjlighet att ta rimlig hänsyn till tidpunkten för verkställigheten i situationer som den beskrivna. Jag finner därför ingen anledning att i dag initiera någon förändring av nuvarande rutiner.

Anf. 95 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Tack för svaret, Maj-Lis Lööw! Att jag har tagit upp den här frågan beror på ett fall som jag känner till. Sju chilenska syskon bor i Marks kommun i västra Sverige. Syskonen har kämpat i flera år för att få hit sina åldrade föräldrar. Det är framför allt modern som vill återse sina sju barn. Hon är märkt av cancer, och om hon inte får chansen att ganska snart komma till Sverige kommer hon inte att få någon ny chans att återse de sju barnen. Efter flera års kamp har syskonen fått det positiva beskedet att föräldrarna får komma hit.

Bara för en liten stund sedan undersökte jag hur det ligger till just nu. Det är alltså klart att föräldrarna kommer hit den 23 oktober, och det är bara några dagar kvar dit.

Den yngsta av dessa sju syskon i Marks kommun, Marcella som är 21 år, har utvisats. Verkställs det här utvisningsbeslutet reser hon i sämsta fall tillbaka samtidigt som föräldrarna är på väg hit.

Humanitära skäl är naturligtvis utgångspunkten för att föräldrarna skall få komma hit och återse sina barn. Varför gäller dessa humanitära skäl inte Marcella så att hon får stanna och se sina föräldrar och de i sin tur får träffa henne här i Sverige?

Det är ganska sensationellt när Maj-Lis Lööw säger i sitt svar att vissa väsentliga uppgifter saknas och att hon därför inte får debattera enskilda fall. Då får jag ju ingen bekräftelse på vad som är fel!

Anf. 96 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Det är det som är dilemmat med att stå här och försöka diskutera enskilda ärenden – ett dilemma som jag ganska ofta befinner mig i.

Viola Claesson förde ett resonemang som vi ofta står inför – att man skall kunna ta hit "sista länken" i en släkt. Med "sista länk" avses en person vars föräldrar eller syskon bor i Sverige. Vi försöker att tillgodose dessa önskemål även om det inte handlar om familjeåterförening i den begränsade mening som vi oftast använder, nämligen föräldrar och minderåriga barn. När det gäller vuxna ogifta barn med föräldrar och samtliga syskon här i landet vägs också andra faktorer in i bedömningen.

När en ansökan kommer prövar alltid regeringen anknytning till landet inför sitt beslut. Det har också gjorts i det här fallet. Det är alltså inte riktigt så som Viola Claesson säger i sin fråga: att detta fall har bedömts helt fristående från familjesituationen.

Får jag bara peka på den sista delen i mitt svar? Där framhåller jag faktiskt att det finns möjlighet för verkställande myndighet i detta fall att ta hänsyn till den situation som beskrivs här när man bestämmer tidpunkten för utvisning.

Anf. 97 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Jag tänkte just komma till, vilket jag inte hann i mitt första inlägg, att det här är saker som inger förhoppningar trots allt. Syskonen och föräldrarna har pendlat mellan hopp och förtvivlan, och det har handlat om flera människors möjlighet att få vara i Sverige.

Jag ser detta som en möjlig utväg, vilket Maj-Lis Lööw pekar på. Då skall det naturligtvis inte enbart handla om att man skjuter på verkställigheten. Så skulle man nämligen också kunna tolka Maj-Lis Lööws inlägg.

Det är naturligtvis hela familjesituationen som skall tas i beaktande. Jag vet att Marcella är mycket beroende av de syskon som redan finns här i Sverige och att det vore med förtvivlan som syskonen och föräldrarna skulle behöva se Marcella åka tillbaka Chile. Eftersom vi inte kan diskutera vad som saknas i uppgifterna, hoppas jag att Maj-Lis Lööw eller någon myndighet senare kan reda ut detta med mig.

Jag tar Maj-Lis Lööws uttalande som ett positivt tecken när Maj-Lis Lööw säger att det är en situation som sällan uppstår.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1990/91:92 om invandrarverkets medicinska kompetens

Anf. 98 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jan Hyttring har frågat mig vilken medicinsk kompetens invandrarverket besitter att fatta beslut i ett av Jan Hyttring beskrivet fall.

Frågan har sin utgångspunkt i att invandrarverket skulle ha fattat beslut om utvisning av en flykting i ett ärende där det finns ett läkarintyg angående tortyr.

Invandrarverket fattar inga beslut om utvisning av asylsökande som är i behov av skydd i Sverige.

När det gäller läkarintyg utgör dessa endast en del av invandrarverkets beslutsunderlag i ett ärende.

Handläggarna på invandrarverket besitter normalt ingen medicinsk kompetens utan har att bedöma ett läkarintyg mot bakgrund av sin yrkeserfarenhet och de övriga uppgifterna som finns i ärendet.

När det bedöms erforderligt har verket till sitt förfogande två förtroendeläkare, som kan anlitas för att bedöma läkarintyg och själva göra undersökningar och bedömningar av en asylsökandes medicinska tillstånd.

Anf. 99 JAN HYTTRING (c).

Herr talman! Jag skall först be att få tacka statsrådet Maj-Lis Lööw för svaret.

I det här fallet – i övrigt samma fall som Gullan Lindblad hade tagit upp i sin fråga – är det de facto så, att för denne man gäller fortfarande utvisningsbeslutet. Det är bara det att man inte har verkställt det. Det handlar alltså inte om några nya uppgifter i sig.

Vid första förhöret uppgav flyktingen att han hade varit utsatt för tortyr och den viktiga frågan kvarstår: Skall man inte göra en läkarundersökning när någon lämnar en sådan uppgift? Att detta sedan uppdagades och ledde till ett läkarintyg har att göra med en helt annan händelse, ett självmordsförsök, där läkare tillkallades för att omse de skador som uppstod då. Då upprepade flyktingen att han hade varit utsatt för tortyr i Iran, dit han också skulle utvisas, och i det läget sker en läkarundersökning.

Frågan är om man inte i denna typ av fall måste företa läkarundersökning på ett tidigt stadium. Om man nu inte tror på flyktingens uppgifter om att tortyr har förekommit, borde det vara en normal rutin hos invandrarverket att ta reda på detta innan beslut fattas.

Anf. 100 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Låt mig konstatera att det mer och mer framkommer, utan att Jan Hyttring behöver påpeka det i ett enskilt ärende, att det inte fanns

något läkarintyg vid det här tillfället. När ärendet nu slutbedöms finns det uppenbarligen ett intyg. Det har ju heller inte så mycket att göra med huruvida man har medicinsk kompetens eller ej att bedöma ett intyg som inte finns.

Jag har själv sett många ärenden av det här slaget. Läkarintyg i olika asylärenden kan se väldigt olika ut. De kan ha olika utgångspunkter och beskriva psykisk status, det kroppsliga tillståndet eller eventuella tortyrskador.

Problemet med detta – det har vi också diskuterat vid många frågestunder i riksdagen – är att läkarintyget egentligen aldrig kan säga någonting annat än att skadorna *kan* ha uppkommit på det sätt som den asylsökande beskriver. Det är utomordentligt sällsynt att man tvärsäkert kan säga att skadorna är ett resultat av tortyr, även om tortyr kan ha förekommit. Därför blir det både för den enskilde handläggaren och inför alla bedömningar av beslutet så att man måste väga in vad som i övrigt är känt om ett fall. Läkarintyget blir, vilket jag också sade i mitt svar, en del i denna bedömning.

Anf. 101 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Det är bara att beklaga att läkarintyget i detta fall har kommit in i ett sent skede. Om man skall avgöra trovärdigheten när ett offer uppger sig ha varit utsatt för tortyr, borde man redan då använda sig av en erfaren läkare som kan göra en sådan värdering.

I detta fall blev det ju, vilket jag tidigare har sagt, en läkarundersökning i ett ganska sent skede av en erfaren läkare, för vilken jag hyser en mycket stor tilltro. Det hoppas jag att också invandrarverket gör.

Det är helt klarlagt att dessa skador härrör från tortyr. I det läget – och jag utgår liksom Gullan Lindblad från statsrådets svar – hoppas jag att man inte till Iran utvisar någon med denna typ av skador efter det att detta fall har beskrivits.

Anf. 102 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jan Hyttring är beredd att säga att det är helt klarlagt att det rör sig om tortyr i det här fallet. Det får naturligtvis stå för Jan Hyttring, apropå talet om medicinsk kompetens.

Invandrarverket och regeringen har i de fall där det finns tveksamheter, där det kan vara svårt att bedöma och där man behöver ta till medicinsk kompetens också skaffat sig denna möjlighet genom en förtroendeläkare. Det är kanske viktigt att påpeka att detta självklart är ett nödvändigt komplement till den andra sakkunskap som finns hos invandrarverket. Sedan får vi bedöma framför allt vad det här läkarintyget säger, sätta in det i sitt sammanhang men också bedöma vad det finns för risker för tortyr vid en utvisning.

Anf. 103 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Jag talade inte om min medicinska kompetens. Däremot sade jag att jag hyser mycket stort förtroende för denne läkare, som arbetar med dessa frågor internationellt och åt Amnesty. Han har gjort den här bedömningen, och den tror jag faktiskt att alla skall kunna hålla med om. Jag

har ingen medicinsk kompetens. Jag har varit medicinsk förtroendeman när det gäller medicinska frågor men är icke läkare.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.41 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera frågestunden till kl. 18.00.

20 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

21 § Svar på fråga 1990/91:86 om en ny bro över Ångermanälven

Anf. 104 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Roy Ottosson har frågat mig om regeringen anser att det är en trafikant- och miljömässigt godtagbar prioritering att låta bygga en ny bro över Ångermanälven.

Vägverket har i sin anslagsframställan yrkat på medel för att förbereda en ny bro för väg E 4 över Ångermanälven. Verket har också yrkat att regeringen beslutar att fortsatta förberedelser skall ske med utgångspunkt i att bron skall finansieras med särskilda medel.

Beredningen av budgetpropositionen pågår för närvarande, varför jag nu inte kan redovisa regeringens ståndpunkt i denna fråga.

Jag är dock medveten om att det från flera utgångspunkter föreligger ett behov av en bättre förbindelse över Ångermanälven än de nuvarande. Från andra utgångspunkter kan det komma att riktas invändningar mot en ny förbindelse. Arbetet med att ta fram en ny investeringsplan för riksvägar pågår för närvarande. Jag vill därför inte föregripa den eventuella regeringsprövning av riksvägplanen som kan bli aktuell i denna del.

Anf. 105 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Först vill jag tacka ministern för det svar han har givit. Skälet till att jag tar upp den här frågan är att planerna på att bygga en ny bro över Ångermanälven, eller rättare sagt över Ångermanälvens fjärd – det är nämligen ganska långt ut i havsbandet som man tänker sig bron – skulle innebära en mycket dramatisk förändring för infrastrukturen regionalt. Vägtrafiken skulle i detta fall få en kraftig fördel framför de andra transportslag som kan komma i fråga.

Det finns nämligen ett konkurrerande projekt på gång, kallat Bottniabanan, vilket går ut på att dra en järnväg från Kramfors över till Örnsköldsvik och vidare norrut till Umeå. Det är klart att om man samtidigt bygger en

mycket dyr bro och en ny, fin väg som skall gå parallellt, så undergräver man möjligheterna att lyckas med Bottniabanan.

Sedd från energi- och miljösynpunkt är denna utveckling tvivelaktig, eftersom järnvägen är så mycket mer energisnål och har mindre miljöpåverkan. Det skulle därför vara önskvärt att i alla fall på något sätt få angivet i vilken riktning regeringen tänker i denna fråga, hur man så att säga skall miljöanpassa transportsystemet i Sverige. Frågan är om det är de miljövänliga järnvägarna som skall utvecklas under 90-talet eller om man skall släppa fram denna typ av mycket stora vägprojekt på bekostnad av järnvägssatsningarna.

Anf. 106 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! På en punkt kan jag ge ett klart besked om min åsikt. Med en Bottniabana kan vi inte kompensera det handikapp och det problem som för närvarande föreligger beträffande Sandöbron. Det är inte så att man så att säga onödiggör en diskussion om en förbättring av förbindelsen via landsvägen över älven genom att bygga en Bottniabana. Det är en missuppfattning som sprids av Roy Ottosson och andra att man på det sättet kan ersätta bra vägförbindelser med järnvägsförbindelser. Vi behöver både – och också i övre Norrland.

För närvarande tenderar Sandöbron att bli ett lås mot övre Norrland. Det är problemet. Till detta kommer att vägsträckan i anslutning till Sandöbron har en otillfredsställande standard, med skarpa kurvor, långa backar, smala vägpartier och en störd landsbebyggelse.

Det finns då två alternativ, som vägverket har studerat: dels att förändra väg E 4 med anslutning till Sandöbron och en förstärkning av Sandöbron, dels att göra en helt ny sträckning och en ny vägförbindelse vid Veda, vilket har kommit att kallas Vedaprojektet eller Vedabron. Det är i båda fallen fråga om ganska kostsamma insatser, men icke desto mindre bedömer jag det som viktigt att vägverket fortsätter att studera dessa alternativ. Vi är nämligen i behov av en bra vägförbindelse som medger tunga och snabba vägtransporter vid sidan av utvecklingen av järnvägstransporterna mot övre Norrland.

Anf. 107 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Sandöbron har ett handikapp i den meningen att vägbanan inte tål hur tunga fordon som helst. Den är inte byggd för de tyngre lastbilar som har kommit på senare tid, dvs. de på 56 ton, och den är i ännu mindre utsträckning byggd för de lastbilar på 60 ton som kommer senare. Man måste alltså bygga en ny vägbana på bron. Det kan hända att man tvingas till detta på grund av att man ökar totalvikterna, men detta återkommer vi till i nästa fråga.

Det finns också en del problem med vägen söder om Sandöbron. Den går genom ett antal samhällen, och den är delvis ganska kurvig och behöver förbättras. Javisst! Men varför då bygga en ny jättebro, en helt ny sträckning, som faktiskt förändrar möjligheterna att utveckla järnvägstrafiken? Det är detta som är problemet.

Att man förbättrar E 4 längs den nuvarande sträckningen har vi ingenting

emot. Det handlar även om det faktum att man, om man lägger ut E 4 längre mot kusten, också kommer längre bort från Kramfors. Det blir då också en regionalpolitisk fråga genom att Kramfors mer och mer hamnar vid sidan om trafikströmmarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1990/91:87 om EG-anpassning av lastbilar

Anf. 108 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Roy Ottosson har frågat mig om regeringen kan tänka sig att EG-anpassa lastbilarnas maximalt tillåtna längd och totalvikt.

För vägslitaget är det i första hand axeltrycket som är avgörande för bärigheten – inte totalvikten. EG tillämpar högre drivaxeltryck (11,5 ton) än vi gör i Sverige (10 ton).

På våra vägar finns många äldre broar, som inte är konstruerade för tunga *koncentrerade* laster. För att skydda dessa broar har vi i Sverige begränsat den tillåtna fordonsvikten för korta fordon så att den understiger vad som gäller inom EG.

Bärighetsprogrammet innebär att man rustar upp broar med dålig bärighet, så att dessa klarar trafik med sådana fordon och lastsystem som tillåts inom EG. Programmet är resultatet av en överenskommelse, i vilken åkerinäringen accepterade höjda skatter i utbyte mot riktade satsningar på ökad bärighet.

Fr.o.m. den 1 april i år tillåter vi i Sverige på större delen av vägnätet samma fordonsvikter för 18 meters fordon som i de flesta större industriländer i Europa, dvs. 40 ton och för viss containertrafik 44 ton. Det transportsystem som nu byggs upp inom Europa kan därmed användas i Sverige. I Sverige tillåter vi 24-metersfordon. De förbättrade broarna innebär även att de tillåtna totalvikterna kan höjas. Fr.o.m. den 1 april i år tillåts därför 56 ton på större delen av vägnätet, men bara för fordonståg som i praktiken är längre än 18 meter och vars vikt fördelas på minst sju axlar. De transporter där dessa högre totalvikter är avgörande är framför allt skogstransporterna.

Jag är mot denna bakgrund inte beredd att begränsa högsta tillåtna fordonslängd och totalvikt.

Anf. 109 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag tackar ministern för även detta svar. Låt mig sammanfatta det svar jag har fått. Jag tolkar det så att man i regeringen inte är beredd att EG-anpassa vare sig totalvikter eller längder på lastfordon i Sverige. Man vill i stället ha längre och tyngre fordon för att tillgodose skogsnäringens krav på att helt enkelt kunna forsla ut mer virke per lastbil. Det är väl det man är ute efter.

Detta får konsekvenser för vägnätet i landet – framför allt i inlandet – och det får naturligtvis också konsekvenser för järnvägens konkurrenskraft när det gäller timmertransporterna. Högre totalvikter på lastbilarna sliter hårdare på vägarna, vilket drabbar glesbygdsborna. Det blir naturligtvis också

svårare för järnvägen att konkurrera, trots att järnvägen är miljövänligare och energisnålare.

För att vara helt säker på att jag har uppfattat det hela rätt vill jag fråga: Regeringen är alltså inte beredd att EG-anpassa vare sig längd eller vikt när det gäller lastbilar till EG?

Anf. 110 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Vi är inte beredda att avhända oss de konkurrensfördelar det innebär, och vilka vi är i behov av i vårt avlånga land, att vi nu tillåter 24-metersfordon. Det vore ganska förödande för skogsnäringen. Som norrlänning anser jag att Roy Ottosson med sin förankring i Norrlandsregionen borde ha en viss förståelse för behovet att kunna köra dessa längre fordon och därmed minska antalet fordon på våra vägar och förbilliga transporterna.

För oss i övre Norrland – och nu talar jag litet provinsialistiskt – är det av avgörande betydelse att vi kan utnyttja denna konkurrensfördel. Det är en illusion att tro att alla dessa transporter kan flyttas över på järnväg. Hur många gånger jag än diskuterar detta med Roy Ottosson tycks han vägra att inse att det i hela Norrlands inland saknas vägar till skogshyggena. Vi måste frakta på lastbilar. Om lastbilarna förkortas till 18 meter och totalvikten begränsas till 40 ton innebär det fördyrade skogstransporter, fler lastbilar på våra vägar och därmed också en försämrad miljö. Jag kan inte inse att det finns skäl att över huvud taget överväga en sådan förändring.

Anf. 111 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag kan instämma i kommunikationsministerns tankegångar om att man bör minska antalet fordon, och inte minst antalet lastbilar, på vägarna. Vi kanske kan verka i samma riktning med litet olika medel.

Jag menar att timmertågen i framför allt Norrland men också i Värmland skulle kunna frakta mycket mer än vad som är fallet i dag. Det är många gånger en knivskarp konkurrens. Antalet timmertåg har nyligen ökat något i Norrland, och det är bra. Det har minskat lastbilstrafiken. Men detta kan lätt svänga igen när totalvikten höjs, och det är detta som är problemet.

Skulle de transporter som sker med de nuvarande timmertågen flyttas över till landsvägarna skulle det bli ett enormt slitage. Det är detta som jag vill försöka förhindra. Jag måste fråga kommunikationsministern om han inte instämmer i att det är önskvärt att dessa timmertåg finns kvar och utvecklas – gärna på lastbilarnas bekostnad.

Anf. 112 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag är mycket intresserad av att öka antalet järnvägstransporter. I all den utsträckning det är möjligt att på rimliga ekonomiska villkor genomföra timmertransporter och andra virkestransporter på järnväg är detta bra. Dessa transporter bör stimuleras. Men vi måste vara nyktra i debatten och konstatera att järnvägsnätet särskilt i övre Norrland är mycket glest och inte tillgodoser skogsnäringens behov av långa, tunga timmertransporter. Jag betraktar det som rent Norrlandsfientligt att angripa de bestämmelser vi har beträffande fordonens längd och totalvikt.

Jag begriper framför allt inte hur man som norrlänning kan driva dessa krav. Det skulle innebära ökade kostnader och nedläggning av vissa verksamheter i övre Norrland, i Norrlands inland och långt ner i övriga landet samt minskad sysselsättning. Det är sanningen om den kampanj mot långa transporter som förs.

Anf. 113 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Det var allvarsord som kommunikationsministern här uttalade. Han talade om minskad sysselsättning. Blir det fler lastbilar borde det snarare bli mer sysselsättning.

Frågan om ekonomi och annat hänger ihop med hur man utvecklar järnvägssystemet och de terminalsystem som bör byggas ut. Naturligtvis måste man i fortsättningen använda många lastbilar, även om de är kortare, för att köra fram till terminalerna och kunna frakta så mycket som möjligt på järnväg. Det finns en stor och outnyttjad kapacitet i järnvägarna, inte minst i Norrland.

Jag hade nog mer kunnat acceptera ministerns argument, om han hade pekat på förhållandena i södra Sverige där man behöver transportera virket kortare sträckor. Där kör man oftast med mindre lastbilar och inte med de mycket stora fordonen. Detta är nog en överdrift i debatten. Det finns goda skäl att så långt möjligt utnyttja det mest miljövänliga och mest energisnåla transportslaget så långt man kan. Eller hur?

Anf. 114 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan diskutera den här frågan utifrån hela landets intressen. Jag valde att hålla mig till det område där den är pedagogiskt lättast att förklara. Men jag kan än en gång konstatera att jag har misslyckats att för Roy Ottosson förklara att det skulle innebära en nedläggning av viss skogsavverkning i övre Norrlands inland om vi försvårade och fördyrade transporterna ifrån dessa områden.

Skogen blir ingenting värd och får stå och ruttna om den inte är värd att transportera till fabrikerna och sågverken, och det vill inte jag medverka till. Det är möjligt att Roy Ottosson ytterligare vill utöka de skogsområden som inte får avverkas, men jag vill inte medverka till en sådan utveckling.

Anf. 115 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag kan inte hålla med ministern om att en minskning av lastbilarnas totalvikt och längd och överföring av transporter till järnvägen, som är väsentligt mer energivänlig och miljösnål, skulle innebära att man försvårar och fördyrar. Det är en nödvändighet. Det hela hänger ihop med hur man utnyttjar skattesystemet, avgifter och det ena med det andra. Detta är egentligen en betydligt mer kvalificerad fråga, och det är en förenklad debatt som kommunikationsministern här ger sig in i. Jag beklagar detta. Vi måste miljöanpassa vårt trafiksystem om vi under 90-talet skall kunna klara av att lösa problemen med försurning och andra miljöproblem.

Om vi skall minska energianvändningen är det också viktigt att vi i större utsträckning utnyttjar den eldrivna järnvägen, och för all del också att vi fin-

ner andra bränslen. Jag vill bestämt invända att det går att utveckla transportsystem som är bra även för Norrlands inland.

Anf. 116 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill slutligen rekommendera Roy Ottosson att göra en utflykt i verkligheten. Åk upp till Örträsk, Fredrika och Åsele och tala med människor där om transportering av timmer och skogsråvara på järnväg! Om Roy Ottosson gör det blir han utskrattad.

Anf. 117 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Det beror på vem man talar med i Örträsk, Fredrika, Åsele eller Vilhelmina. Jag har själv arbetat i de trakterna och kan tänka mig både den ena och den andra reaktionen. Det är alldeles riktigt att det finns de som i det här fallet tycker som ministern, och det finns de som tycker annorlunda. Det beror på vilka människor man söker upp.

Jag skall självfallet i framtiden besöka dessa områden igen och diskutera dessa frågor mer.

Anf. 118 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Lycka till, Roy Ottosson, i jakten efter järnvägsspåret i de trakter som jag nyss nämnde!

Anf. 119 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Som jag tidigare sagt är det viktiga att godset transporteras in till terminaler intill de järnvägar som finns i landet, inte minst i Norrland. Att då välja ut ett område där det inte finns någon järnväg och tala enbart om detta är ett sätt att försöka undvika debatt. Genom att ha bra förgrenade system kan man utnyttja järnvägen betydligt bättre än vad man gör i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1990/91:93 om Bottniska vikens år

Anf. 120 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Inger Schörling har frågat mig om regeringen har fattat de beslut som behövs för att fullfölja samarbetsprojektet Bottniska vikens år 1991.

Samordningsansvaret för Bottniska viken-projektet har lagts på en särskild ledningsgrupp med representanter för myndigheter och marina centra.

Projektet finansieras delvis med statliga medel, delvis via andra intressenter. De statliga insatserna skall finansieras inom ramen för de betydande medel som regeringen har anslagit för den marina forskningen och för åtgärder mot havsföroreningar.

De beslut som Inger Schörling efterlyser kan därför fattas av berörda myndigheter och forskningsinstitutioner inom ramen för de resurser som de förfogar över.

Då Inger Schörling, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav tredje vice talmannen att Roy Ottosson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 121 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag ber att få tacka miljöministern för svaret.

Jag beklagar att Inger Schörling inte kunde vara här i kammaren. Hon var tvungen att åka till Norrbotten. Jag skall ändå försöka att fullfölja det hela. Skälet till att hon ställt frågan är tydligen att arbetsgrupperna, för det mesta tjänstemän vid länsstyrelsernas naturvårdsenheter, enligt vad jag har förstått inte anser att de har tillräckligt med pengar. Det är därför som frågan har ställts.

Det sägs här att de som deltar i detta arbete på den finska sidan har betydligt mer medel till sitt förfogande. Det vore intressant att få en kommentar till detta. Det verkar som om det råder brist på pengar någonstans. Vi måste väl ändå anse att det är regeringen som skall ha det yttersta ansvaret för att den Bottniska vikens år blir ett lyckat projekt och för att den plan som finns, etapp 3, fullföljs.

Kan vi förvänta oss att det i den budget som så småningom skall framläggas kommer att finnas pengar även för detta projekt?

Anf. 122 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! För att det inte skall råda något missförstånd hade jag erbjudit mig att vänta med mitt svar till dess Inger Schörling själv kunde ta emot det. Men talmannen ansåg att frågan skulle besvaras omedelbart. Då följer jag spelreglerna. Det kan vi vara överens om.

Det ursprungliga beslutet om detta speciella projekt fattades av Bottenvikskommittén, som är gemensam för Sverige och Finland, i februari 1989. Man hade själv lagt upp planerna och kommit överens om finansieringen. Det innefattar att även andra än statliga medel skall tas i anspråk.

Vi har inte till den svenska regeringen fått några anspråk utöver de pengar man redan har fört fram till årets budgetäskande. Under samma period har vi tillfört betydande resurser till de myndigheter som deltar i projektet. Vi har sedan budgetåret 1986/87 sammanlagt ökat forskningsanslagen och översynsanslagen för marin verksamhet med ungefär 400 milj. kr.

Det är en prioriteringsfråga för de ansvariga myndigheterna. När de har tagit detta initiativ har det varit inom ramen för de resurser som de har haft till sitt förfogande. De har inte till vare sig förra årets budget eller tilläggsbudgeterna anmält några ytterligare behov utöver de tillägg som de fått. Nu finns det ytterligare äskanden i årets budgetsäskanden. Det är för tidigt att ge besked om vad som kan ske. Men jag har samtidigt fått besked om att det pågår förhandlingar med olika parter som inte utesluter att man kan lyckas klara finansieringen. Då får man sammanlagt mer resurser till förfogande för detta viktiga arbete i Bottniska viken och Östersjön.

Anf. 123 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för förtydligandet.

Om jag har förstått rätt är det först nu som man begär ytterligare pengar

för det här projektet av statsmakterna. Det betyder antagligen att det har fungerat bra tidigare och att problemet har uppkommit relativt nyligen, förmodligen under våren.

Är regeringen ändå beredd att gå in och ställa en yttersta garanti för att detta projekt skall fullföljas om man skulle hamna i sitsen att man inte lyckas få in pengar på andra sätt och verkligen se till att man tillsammans med Finland fullföljer projektet? Enligt vad jag har sett är det väl dokumenterat.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1990/91:59 om den svenska alkoholpolitiken och EG

Anf. 124 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att säkra ett bevarande av den svenska särarten inom alkoholpolitiken vid den pågående EG-anpassningen.

Riksdagens utrikesutskott har i tidigare sammanhang (UU 1987/88:24) slagit fast att de sociala och hälsomässiga strävanden som vägleder den svenska skattepolitiken på bl.a. alkoholområdet inte bör försvagas genom ett samarbete med EG. Jag ansluter mig till denna utgångspunkt, och jag vill tillägga att den inte bara bör gälla alkoholbeskattningen utan principerna för vår alkoholpolitik över huvud taget.

Jag vill emellertid samtidigt understryka att det inte är möjligt att i förväg undanta alkoholområdet från integrationsarbetet.

Anf. 125 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, som är något dubbeltydigt.

I ett sammanhang säger biträdande socialministern att regeringen ställer upp på vad utrikesutskottet har sagt. Sedan tar man tillbaka det och påstår att det inte är möjligt att driva frågorna separat i de förhandlingar som pågår.

Vi vet att EG-målet är att samordna och normalisera beskattningen. Det handlar om fria rörelser över gränserna och ett nej till monopolen. Detta är ett hot mot den svenska och nordiska alkoholpolitiken. Vi vet vilka problem som Danmark har och vad Danmark har givits möjlighet till genom sitt agerande i EG.

Vi borde kunna ställa kraven på Bengt Lindqvist och regeringen att i det arbete som pågår när det gäller harmonisering av reglerna och samarbetet med EG verka för att alkoholfrågan får en särställning. Den har en stor betydelse hälsopolitiskt och socialt. Vi vet att om skatten skulle sänkas på svensk alkohol innebär det direkt en ökning av landstingens utgifter. Sjukvården kommer då att drabbas av snabbt växande kostnader. I dag är sjukvårdskostnaderna de stora problemen för alla landstingsområden. Vi kan inte acceptera att alkoholkonsumtionen skjuter i höjden när priset sänks. Vi vet också att monopolen har stor betydelse för distributionen av alkohol i vårt land.

Det borde vara rimligt att socialdepartementet driver dessa frågor aktivt i regeringen för att få gehör för vissa synpunkter.

Anf. 126 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Det föreligger inga skillnader i inställning till de alkoholpolitiska åtgärderna mellan mig och Karin Israelsson såsom Karin Israelsson har redovisat dem nu. Utrikesutskottet gjorde ett tillägg av motsvarande innebörd med reservation för de kommande förhandlingarna i det uttalande som jag citerade.

Det är tre huvudområden som kan komma att omfattas av diskussionerna mellan EG och EFTA när det gäller alkoholpolitikens utformning. Det ena är punktskatterna, det andra är gränshandeln och det tredje är monopolen.

När det gäller skatterna råder det utomordentliga svårigheter inom EG att finna en gemensam linje för hur punktskatterna skall utformas. Det man hittills har lyckats med inom EG är att bli överens om att vissa miniminivåer skall finnas hos alla, vilket lämnar öppet för länderna att gå uppåt i skattenivå om de så vill.

Gränshandeln har över huvud taget ännu icke diskuterats, ännu mindre utifrån ett alkoholpolitiskt perspektiv. Men den frågan kommer säkert längre fram.

När det gäller monopolen har man från EG-kommissionens sida krävt att en paragraf som motsvarar Romtraktatets 37 § om att statsmonopol inte får innebära handelspolitisk diskriminering skall tas upp till diskussion. Vi får räkna med att en diskussion kommer kring de alkoholmonopol som finns. Här pågår dels en intern utredning inom regeringskansliet, dels diskussioner mellan de olika EFTA-medlemmarna för att finna en gemensam linje. Några förhandlingar har ännu inte skett på den punkten.

Anf. 127 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för förtydligandet. Det finns dock en viss kunskap i socialdepartementet om vad detta handlar om. Frågan är hur pass stark man är i att driva dessa frågor. De sociala frågorna har legat rätt lågt i EG-diskussionen. Jag har en känsla av att alkoholpolitiken är mycket lågt graderad i det som kan anses vara väsentligt i de förhandlingar som bedrivs.

Jag är väl medveten om att det är snabba förhandlingar som pågår och att det kanske inte är så lätt att följa med överallt. Driver man inte dessa frågor med kraft från den svenska regeringens sida? Varför kan man då inte driva dem i samarbete med de övriga nordiska länderna som har en likartad alkoholpolitik, annars kommer vi att vara överspelade när det hela så småningom skall sättas på pränt?

Som jag ser det finns det särskilda skäl att undanta alkoholområdet från

de regler som finns inom EG. Danmark har delvis lyckats, även om man där har fått kämpa väldigt hårt.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1990/91:94 om de "glömda mammorna"

Anf. 128 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Inger Schörling har frågat mig vad regeringen tänker vidta för åtgärder för att snabbt ge de "glömda mammorna" hjälp och för att hejda den moralupplösande och osolidariska utvecklingen.

Inger Schörling berör i sin fråga vitt skilda aspekter på samhällsutvecklingen. Jag koncentrerar mig i mitt svar på det som jag uppfattar som Inger Schörlings huvudfråga, nämligen de ensamma mödrarnas situation.

Jag är väl medveten om att många ensamma föräldrar har en svår situation ekonomiskt, socialt och ibland även psykologiskt.

Jag ser det som synnerligen viktigt att även ensamma föräldrar får möjligheter att klara sin ekonomi själva. Nästa års skatteomläggning innebär att inkomstskatten sänks och att en del indirekta skatter höjs. Samtidigt höjs bostadsbidrag och barnbidrag. Även bidragsförskottet räknas upp. Enligt de beräkningar som gjorts kommer de samlade effekterna av skatteomläggningen att medföra en ökad köpkraft för flertalet ensamföräldrar.

Det är angeläget att det skapas ett system som ger alla ekonomisk trygghet, oavsett om de lever ensamma eller ej. Underhållsbidragskommittén har bl.a. lämnat ett förslag om ett särskilt bidrag till ensamboende föräldrar. Detta och andra förslag granskas nu inom socialdepartementet.

Oavsett vilket system vi bestämmer oss för när det gäller mer generella åtgärder för att förbättra ensamma föräldrars situation, kan vi aldrig hitta en heltäckande lösning. Det kommer ändå att finnas behov av det yttersta skyddsnät som socialtjänsten utgör.

Bistånd enligt socialtjänstlagen är behovsprövat. Jag har full förståelse för att en sådan behovsprövning kan upplevas som frustrerande. Även om vi nyligen kunnat läsa om ensamma mödrar som uppger sig ha blivit illa behandlade av socialtjänsten, är jag övertygad om att de flesta får ett respektfullt bemötande.

Det är positivt att de ensamma mödrarnas ofta svåra situation uppmärksammas i massmedia.

Då Inger Schörling, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav tredje vice talmannen att Ragnhild Pohanka i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 129 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Att de ensamma mammorna har det svårt är ju ingen nyhet, fast det just nu uppmärksammas i tidningarna.

Det är ytterst få i Sverige som försörjer sig själva. Hur mycket stöd man får på olika nivåer utgör bara en gradskillnad. Om man har barn och är yr-

kesarbetande får man ändå ett stort bidrag för barnen. Men de som har svårt att klara den försörjning som man räknar med att en medborgare skall klara av är de som har stor försörjningsbörda som de är ensamma om. 20 % av dessa mammor lever av socialbidrag. Ungefär hälften av de familjer som får socialbidrag består av ensamma mammor.

Statsrådet nämnde skattereformen i svaret. Jag undrar om statsrådet är beredd att noga undersöka vilken effekten blir av skattereformen för de ensamma mammorna. De är så gott som säkert förlorare, även om bidragen höjs. Men det har sagts att ingen skall förlora på reformen.

Är inte sex timmars arbetsdag med full betalning någonting som borde införas för de ensamma mammorna, så att de också får tid att vara med sina barn? Nu uppmuntras de att arbeta heltid och får därmed ännu mindre tid över för sina barn. Det pågår olika försök, dels i Kopparbergs län, dels i Kiruna. I Kiruna har man gjort försök inom hemvården med mycket gott resultat, dvs. det har inte blivit någon samhällsekonomisk förlust, även om kommunen har fått stå för en del av kostnaderna. Är detta någonting som statsrådet är beredd att pröva eller ta upp till diskussion?

Anf. 130 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! När vi diskuterar de ensamma föräldrarnas situation är det väldigt viktigt att vi ser till den samlade politiken. Jag tror att de generella åtgärderna är av grundläggande betydelse för att skapa ett bättre utgångsläge för de ensamma föräldrarna. Jag tänker då på sådant som föräldraförsäkring, barnomsorg och arbetslivets villkor inkl. arbetstiderna.

När det gäller det ekonomiska stöd som utformas för vård av barnen i samband med separationer har det nuvarande förslaget kritiserats hårt, inte minst av riksdagens revisorer. Även det förslag som underhållsbidragskommittén har lagt fram har fått hård kritik. Det pågår ett arbete inom socialdepartementet, men just den här punkten är naturligtvis angelägen för ensamföräldrarna.

Det är riktigt att effekterna av skattereformen måste utvärderas. De grupper som rör sig i närheten av eller inom socialbidragsnormen är naturligtvis av särskilt stort intresse, och där finns många ensamföräldrar representerade. Deras situation skall särskilt uppmärksammas i den utvärdering som skall göras.

Det är uppenbart att det finns ett nära samband mellan de generella åtgärder som måste utvecklas med hänsyn till ensamföräldrarnas situation och det direkta selektiva stödet som bl.a. och kanske främst ges i form av socialbidrag.

Beträffande de utsatta barn som till en del återfinns där föräldrar och familjer inte har det bra, sker det nu en verkligt omfattande genomgång både av hur det nuvarande systemet fungerar och av vad vi i vårt land kan bli bättre på inom socialtjänst, inom landsting och från statens sida.

Anf. 131 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Barn som har det svårt återfinns också i s.k. hela familjer. Barn kan faktiskt även få det bättre efter en skilsmässa om mammorna eller papporna får en rejäl möjlighet att utöva sitt föräldraskap. Det är inte själv-

klart att barnen behöver ha det sämre hos ensamföräldrar. Men katastrofen för dessa familjer är de prishöjningar som nu sker inom alla områden. De som har höga löner tycker kanske inte att det har så stor betydelse att kostnaden för sjukvård höjs eller att hyrorna blir högre, men för dem som har små marginaler är dessa höjningar en kastrof. Välfärdssystemet kan kollapsa om inte de svaga grupperna blir skyddade mot prishöjningarna.

Anf. 132 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Ragnhild Pohanka och jag är av precis samma uppfattning när det gäller barn som har det svårt. Det är inte alls säkert att det är i den här gruppen som man finner dessa barn. Det är alldeles riktigt att de återfinns även i andra familjesituationer.

I den utvärdering som skall göras angående skattereformens effekter kommer dessa grupper särskilt att uppmärksammas.

Anf. 133 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det är bra om underhållsbidragskommittén ser över detta och om man skapar ett system som ger alla ekonomisk trygghet. Ett sådant system finns inte i dag.

Det finns ett utbyggt skyddsnät på många områden, men många människor ramlar igenom maskorna. De ensamma mammorna utgör här en stor grupp, särskilt då de som har låg utbildning eller bor så till att de inte kan söka sig ut på arbetsmarknaden. De har svårt att flytta till annan ort, och för barnens skull kanske de inte vill flytta ifrån den ort där den andra föräldern bor. Därför måste man se extra noga på denna grupp och dess svårigheter. Det är anledningen till att denna fråga har framställts.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på frågorna 1990/91:20 och 66 om promilleregler vid framförande av båt

Anf. 134 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Martin Olsson och Elver Jonsson har ställt frågor till mig om huruvida och i så fall när regeringen avser att framlägga förslag om promilleregler till sjöss.

Låt mig först säga att jag helt delar uppfattningen att alkohol och trafik inte hör ihop. Och det gäller självklart även trafik till sjöss.

Att inskärpa kravet på nykterhet till sjöss har blivit allt viktigare under senare år, eftersom båttrafiken blivit allt tätare och många fritidsbåtar numera kan framföras med mycket höga farter.

Innan jag besvarar den konkreta frågan, vill jag säga några ord mer allmänt om sjöfylleri.

Det finns redan nu bestämmelser i sjölagen om onykterhet till sjöss. Påföljdspraxis för sådana överträdelser är dock avsevärt mildare än för motsvarande brottslighet i vägtrafiken. Justitiedepartementet har nyligen remitterat en departementspromemoria med förslag bl.a. till skärpningar av sjöla-

gens bestämmelser. Avsikten med de föreslagna ändringarna är att få till stånd en bedömning av sjöfyllerierna som närmar sig vad som gäller vid rattfylleri.

I promemorian behandlas också frågan om en promilleregel för sjötrafiken. På samma sätt som när riksdagen tidigare behandlat frågan redovisas olika problem som är förenade med en promillelagstiftning till sjöss. Tiden medger inte någon utförlig redovisning, men jag vill ändå nämna att en generell promilleregel skulle komma att gälla gärningar av högst skiftande natur. Detta hänger samman med att straffbestämmelserna för sjötrafiken gäller alla farkoster, alltifrån en jolle till en oceanångare. En annan svårighet som nämnts är att till skillnad från vägtrafiken straffansvaret gäller inte bara föraren utan också andra som fullgör uppgifter av väsentlig betydelse för säkerheten till sjöss. Bl.a. dessa omständigheter leder till uppfattningen att en promilleregel måste begränsas på något sätt.

I promemorian diskuteras olika sådana tänkbara avgränsningar, men den slutsats som dras är att skälen mot en promilleregel överväger de skäl som talar för en sådan lagstiftning. Däremot sägs i promemorian att det kan finnas anledning att ompröva den ståndpunkten i den mån det blir aktuellt med nya ställningstaganden i fråga om kompetenskrav och andra behörighetsvillkor för båttrafiken.

Promemorian remissbehandlas för närvarande. Med utgångspunkt i remissutfallet får senare övervägas vilken slutlig ställning som skall tas i frågan. Jag vill inte nu föregripa detta ställningstagande.

Anf. 135 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret på min fråga. Enligt centern är det självklart att alkohol och trafik inte hör ihop. Därför krävde vi nollgräns i trafiken och reserverade oss för att man skall ha promillegränser även till sjöss.

När jag för några veckor sedan hörde i radio och kunde läsa i Dagens Nyheter att civilministern har instämt i rikspolischefens krav på promillegräns även till sjöss blev jag glad, liksom förmodligen alla de övriga som har arbetat för promillegräns till sjöss. Man måste nämligen tolka detta som en omsvängning ifrån regeringens sida.

Promillegränser till sjöss krävs nu av allt fler. Jag vill nämna att socialstyrelsen, som är ytterst ansvarig för alkoholpolitiken i vårt land, i sitt handlingsprogram för att begränsa alkoholkonsumtionen med 25 % föreslår att regeringen skall verka för att lagstiftningen jämställer onykterhet till sjöss med onykterhet på land. Katastrofkommissionen, som skulle se över frågan om beredskap vid oljeutsläpp till sjöss, vill införa en straffsanktionerad promillegräns för all ansvarig fartygspersonal. Under den gångna sommaren har allt fler instämt i dessa krav. Rikspolischefen krävde detta inför en konferens med polischefer. Som jag nämnde fick han instämmande från civilministern.

Det är nödvändigt att förbättra nykterheten till sjöss för att vi skall kunna minska båtolyckorna. Nuvarande lagstiftning är inte till fyllest. Problem är till för att lösas. Det gäller att ha en viljeinriktning.

Jag vill fråga vilken viljeinriktning regeringen har och vad man strävar efter. För det första har civilministern varit positiv i sitt uttalande i pressen.

För det andra nämns eller föreslås inte en promillegräns i departementspromemorian. För det tredje är justitieministern avvaktande i svaret och avger ingen direkt viljeinriktning.

Anf. 136 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på den fråga jag har ställt. De fem första raderna i det skrivna svaret är vi helt överens om. Alkohol och sjötrafik hör inte ihop, och det är viktigt att hävda det. Där upphör enigheten. Regeringen vill för sin del inte anvisa något verktyg för att man skall orka hantera det.

Justitieministern säger att det finns en sjölag. Ja visst, det finns en 125 år gammal lag. Den är inte särskilt effektiv, eftersom uppfattningen bland åklagare, poliser och domstolar är att den egentligen är ganska verkningslös. Om det inte inträffar någon allvarlig olycka är det mycket svårt att driva fallen. Åklagarna är ovilliga att ta upp fallet. Det har funnits fall med en promillehalt som i landsvägstrafik skulle rendera grovt rattfylleri, men som inte leder till någonting.

Jag tycker därför att det nästan är följdriktigt att justitiedepartementet egentligen inte har någon uppfattning. Man hänvisar till en utredning som säkerligen inte kommer att leda till något konstruktivt. Jag tror att remissinstanserna nog är färdiga att avfärda den.

Den märkligaste invändning justitieministern kommer med är att större och mindre båtar är blandade och att man därför inte skulle kunna ha en regel. Det är egentligen lika intelligent som att säga att vi har små personbilar och stora långtradare och därför inte kan ha samma regler.

Det finns dock, herr talman, litet ljus i detta, eftersom justitiedepartementet själv tvivlar på sin egen promemoria. Man säger att det finns skäl att ompröva den. Jag skulle vilja att justitieministern sade att det är dags att ompröva hållningen när det gäller nykterhet till sjöss. Ge samhället de instrument som kan hävda den uppfattning som vi är överens om.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1990/91:51 om ungdomar och fängelsestraff

Anf. 137 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Hans Göran Franck har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att minska användningen av fängelsestraff och om fängelsestraffet för ungdomar i åldern 15–17 år bör avskaffas.

Frågan är ställd mot bakgrund av dels att antalet personer som dömts till fängelse den senaste femårsperioden ökat till närmare 18 000 per år, dels att antalet ungdomar i åldern 15–17 år som dömts till fängelse eller skyddstillsyn i förening med fängelse år 1989 uppgick till 52.

När det gäller ungdomar under 18 år skall fängelse komma i fråga bara om det föreligger synnerliga skäl. De flesta unga döms till böter. För allvarliga brott är i stället förstahandsalternativet ett överlämnande till vård inom soci-

altjänsten och då oftast med placering i ett särskilt ungdomshem, tidigare s.k. § 12-hem.

Förra veckan besvarade statsrådet Lindqvist en fråga av Gudrun Schyman av huvudsakligen samma innehåll som den Hans Göran Franck nu ställt till mig. I sitt svar redovisade statsrådet Lindqvist vilket arbete och vilka överväganden som nu pågår när det gäller de särskilda ungdomshemmen. Han slog också fast att det inte är fråga om någon ändrad färdriktning. Principen att socialtjänsten har huvudansvaret för de unga lagöverträdarna ligger alltså fast. Jag vill till fullo instämma i detta.

Även om man skulle önska att fängelsestraffet kunde avskaffas för ungdomar under 18 år, är det enligt min mening dess värre inte möjligt att göra detta nu. Jag vill i detta sammanhang påminna om att jag efter regeringens bemyndigande har tillkallat en parlamentarisk kommitté för att göra en översyn av det allmännas insatser när unga begår brott (dir. 1990:53). Förhoppningsvis leder kommitténs arbete till att vi får ett bättre underlag att föreslå åtgärder för ungas tillrättaförande som minskar behovet av fängelse som påföljd.

Jag delar också Hans Göran Francks oro över utvecklingen när det gäller antalet personer som döms till fängelse. Fängelsestraffet är sällan en bra metod att förhindra återfall i brott, och när det gäller den enskildes återanpassning i samhället har påföljden många gånger direkt negativa verkningar. En åtgärd som vidtagits och som på sikt bör kunna leda till att färre personer döms till fängelse är den mer nyanserade påföljdsbestämningen för rattfylleribrott som riksdagen ställt sig bakom i samband med de ändringar i trafikbrottslagen som trädde i kraft vid halvårsskiftet. I övrigt finns det för närvarande inte några omedelbara planer på förslag som på ett mer ingripande sätt påverkar domstolarnas påföljdsval. Det är emellertid viktigt att vi försöker finna trovärdiga alternativ till fängelsestraffet. Försöksverksamheten med samhällstjänst är ett led i dessa strävanden. Den i våras tillsatta påföljdsutredningen (dir. 1990:11) har också till uppgift att överväga möjligheterna att utveckla alternativ till fängelsestraffen.

Anf. 138 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar Laila Freivalds för svaret.

Antalet fängelsedomar har aldrig varit så stort som nu. Under den senaste femårsperioden har, som sagts, närmare 18 000 personer per år dömts till fängelse. En avgörande fråga nu är hur man skall kunna minska detta antal. Och den fråga som det främst gäller är att när reglerna om villkorlig frigivning ändras, kommer ytterligare påfrestningar att uppstå. En återgång till två tredjedels kvot utan anpassning av straffskalorna innebär en förlängning av verkställighetstiden med över 30 % för drygt 3 000 personer om året.

Det behövs en betydande sänkning när det gäller straffskalorna, särskilt beträffande de traditionella brotten. Det är på den här punkten som Laila Freivalds svar inte innehåller något. Jag skulle därför vilja fråga henne hur hon planerar på denna punkt.

Det är nödvändigt att man får en strategi för att minska antalet fängelsestraff. Det handlar framför allt om att det inte tillskapas lagstiftning som in-

nebär att användningen av fängelsestraff ytterligare ökar. Dess värre har det framkommit en rad sådana tillbud.

Jag vill ställa en fråga när det gäller ungdomsbrottsligheten. Innebär svaret från Laila Freivalds att den här nya utredningen är oförhindrad att framlägga förslag om avskaffande av fängelsestraff för ungdomar i åldern 15–17 år?

Anf. 139 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag har i mitt svar angivit på vilket sätt vi arbetar med att på sikt erbjuda alternativ till fängelsestraffet. När det gäller framtida lagstiftningsåtgärder som kan verka i den ena eller andra riktningen, vill jag nog avvakta tills sådana lagförslag föreligger och då redogöra för på vilket sätt regeringens ambition att på sikt minska användandet av fängelsestraff fullföljs.

På frågan, om ungdomsutredningen är oförhindrad att föreslå avskaffande av fängelsestraff för ungdomar i åldern 15–17 år, vill jag säga att det inte finns något hinder för detta i direktiven. Utredningen kan givetvis göra de överväganden som den anser nödvändiga.

Anf. 140 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Direktiven kan möjligtvis vara otydliga på den punkten. Det stora problemet nu är ju att resurserna när det gäller placering av ungdomar på § 12-hem är mycket små. Detta har varit föremål för debatt här tidigare.

Det är alldeles nödvändigt att det tillskapas nya möjligheter för placering av ungdomar i åldern 15–17 år. Utvecklingen i detta sammanhang är oroväckande, eftersom domarna säger att de på grund av bristen på resurser måste döma fler till fängelsestraff. Antalet fängelsedömda kommer därför av allt att döma att öka ytterligare. Vad anser justitieministern kan göras utöver det som framkom av statsrådet Lindqvists svar?

Anf. 141 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag har när det gäller kommunernas ansvar för ungdomar som överlämnas till vård enligt socialtjänstlagen ingenting att tillägga utöver det som statsrådet Bengt Lindqvist sade i sitt svar till Gudrun Schyman. Det var ett mycket utförligt svar. Det redogjordes där i detalj för de statsbidrag och regeländringar som genomförs för att kommunerna och landstingen skall ta sitt ansvar när det gäller denna ungdomskategori.

Anf. 142 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det finns även andra möjligheter att minska användningen av fängelsestraff. Det har t.ex. framkommit att 34 § i verkställighetslagen används i mycket begränsad omfattning. Jag undrar om Laila Freivalds har observerat att 34 § används i för liten omfattning.

Jag undrar också över en annan sak. Trots att antalet fängelsedomar har ökat så pass mycket har bifallen till nådeansökningar minskat under den senaste tioårsperioden.

Anf. 143 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Hans Göran Franck undrar om jag har observerat tillämpningen av 34 § i verkställighetslagen. Jag kanske kan kontra med att fråga om Hans Göran Franck har observerat vad som står i direktiven till påföljdsutredningen just när det gäller 34 § i verkställighetslagen.

Anf. 144 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag har uppfattat det på ett sådant sätt att överväganden skall göras på den punkten. Jag utgår från att svaret från Laila Freivalds innebär att hon är oroad över att den paragrafen inte används i större utsträckning än vad som nu är fallet.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Meddelande om svar på interpellationerna 1990/91:15, 26 och 29

Anf. 145 Justitieminster LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag vill anmäla att Karin Israelssons interpellation 15 om åtgärder för att minska antalet fängelsestraff för unga lagöverträdare, Margit Gennsers interpellation 29 om offentliggörande av åtalades namn i samband med skatteprocesser m.m. och Britta Bjelles interpellation 26 om de nya reglerna om trafiknykterhetsbrotten inte kommer att besvaras inom föreskriven tid på grund av arbetsbelastning. Jag avser efter samråd med interpellanterna att besvara interpellationerna 15 och 29 den 9 november och interpellation 26 den 16 november.

29 § Svar på fråga 1990/91:2 om användningen av medel från allmän investeringsfond

Anf. 146 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Karl-Gösta Svenson har frågat finansminstern varför företag i Blekinge vägrats tillstånd att använda investeringsfonder för investeringar i länet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Nuvarande frisläppsförordning (SFS 1990:647) gäller endast för investeringar i stödområdena samt för miljöförbättrande investeringar i hela landet. I stödområdena får avsättningar t.o.m. 1989 års taxering tas i anspråk för bl.a. byggnads- och markarbeten som utförs t.o.m. mars 1991 och för inventarier som levereras senast då. För miljöförbättrande investeringar får motsvarande avsättningar utnyttjas t.o.m. mars 1992.

De senaste åren har regeringen fört en stram frisläppspolitik. Bland de regioner som ändå gynnats genom regeringens dispensgivning under denna tid märks just Blekinge. Samtidigt som de generella frisläppen begränsats har också kraven för dispens i Blekinge skärpts. För senast medgivna dispenser har fordrats att det gällt större strategiskt viktiga projekt.

Jag vill slutligen tillägga att jag avser att inom kort ta upp frågan om en förlängning av frisläppsförordningen.

Anf. 147 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Den socialistiska regeringen i vårt land tar uppenbarligen inget intryck av händelserna i Österuropa. Den socialistiska planekonomin frodas. På annat sätt kan man inte tolka regeringens avslag på en ansökan från ett konditoriföretag att få använda sina egna investeringsfondsmedel för en nyinvestering i Karlskrona, som skapar sex nya arbetstillfällen.

Det är märkligt att man avvisar denna ansökan i ett län som är drabbat av en i jämförelse med riket i övrigt betydligt högre arbetslöshet och där man redan nu kan förutse en mycket dyster framtid på arbetsmarknaden.

Enligt uppgift är det flera företag i Blekinge som drabbats av motsvarande bannbulla från regeringen. Jag tycker att det är ytterligare ett bevis på att den socialistiska regering vi har i vårt land är småföretagarfientlig.

Varför släpper regeringen inte investeringsfondsmedlen fria? Är det möjligen på det viset att vi ännu befinner oss för lång tid från valet? Är det ännu inte tid för regeringsledamöterna att åka ut i landet och dela ut bidrag och/eller att ge tillstånd för företagen att nyttja sina egna investeringsfondsmedel? Är inte den socialistiska regeringen intresserad av företag som vill stå på egna ben, som i det här fallet?

Frågorna är många, Erik Åsbrink, och nu vill jag och många med mig ha ett utförligt svar på frågan varför ett mindre företag i det arbetslöshetstyngda Blekinge, med mycket hög och ökande ungdomsarbetslöshet, inte får använda sina egna investeringsfondsmedel för att skapa sex nya arbetstillfällen i Karlskrona. I Karlskrona har man i dagarna fått besked om att Saab inte kommer att ha någon fabrik där, vilket skulle ha gett 500 arbetstillfällen.

Anf. 148 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Jag måste säga att jag reagerar mot den insinuanta tonen i Karl-Gösta Svensons inlägg. Jag vill också säga att jag inte tänker nu eller senare diskutera enskilda ärenden. Riksdagens frågeinstitut är inte till för detta. Jag är beredd att diskutera principerna för investeringsfondssystemet och dess tillämpning i praktiken. Jag tänker inte gå in på enskilda ärenden.

Jag kanske skall upplysa Karl-Gösta Svenson om att detta investeringsfondssystem långt ifrån är uttryck för någon socialistisk planekonomi, som det påstods i inlägget. Detta system har sedan decennier tillbaka använts i den svenska marknadsekonomin såväl av socialdemokratiska regeringar som av de borgerliga regeringar där även Karl-Gösta Svensons parti ingick för några år sedan. Det används på så vis att det har skett en åtstramning i högkonjunkturer och frisläpp i lågkonjunkturer. Fonderna har också använts i viss utsträckning för andra ändamål – regionalpolitiska och miljöpolitiska ändamål.

Nu har en bred enighet uppstått om att avveckla investeringsfondssystemet. Detta kommer också att ske, men vi får leva med systemet ännu en tid. Det skall vi naturligtvis hantera på bästa möjliga sätt. Vi kommer att i sinom

tid ge till känna hur en förlängning av frisläppsförordningen skall se ut och hur systemet skall hanteras under de återstående åren.

Anf. 149 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Arbetslösheten i Blekinge är för närvarande 3,2 %, i riket i övrigt 2,4 %. Bland ungdomar mellan 18 och 19 år är arbetslösheten så pass hög som 9,7 %, i övriga riket bara 5,3 %. Bland ungdomar mellan 20 och 24 är arbetslösheten 7,4 % i Blekinge mot 4,3 % i riket. Vi kan redan i dag förutse en ökad arbetslöshet i länet, framför allt bland ungdomar och kvinnor.

När det gäller den här typen av verksamhet där företag har begärt att få använda sina egna avsatta investeringsfondsmedel, utan något stöd från det allmänna, tycker jag att det är märkligt att regeringen är så snäv och så avogt inställd mot ett företag i ett arbetslöshetstyngt län som Blekinge. Där finns dessutom risk för ökad arbetslöshet, men företaget får inte skapa sex nya arbetstillfällen med hjälp av egna medel.

Anf. 150 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Jag vill än en gång påpeka att jag inte tänker diskutera enskilda ansökningar här i riksdagen. Frågeinstitutet är inte till för det.

De ärenden som ligger i regeringskanliet skall behandlas i särskild ordning. När beslut fattas meddelar vi det. Jag tänker inte göra det här i kammaren.

Anf. 151 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Det var fråga om en princip, herr statsråd. Jag har inte diskuterat det enskilda företaget som sådant, utan det gällde ett konditoriföretag som hade möjlighet och ville skapa sex nya arbetstillfällen med hjälp av egna investeringsfondsmedel. Den socialdemokratiska regeringen är tydligen inte intresserad av att företag kan göra det med de pengar som är avsatta för investeringar, för att kunna förbättra sin verksamhet i vårt län.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1990/91:4 om övergångsproblem vid skatteomläggningen

Anf. 152 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Karl-Gösta Svenson har frågat mig om jag kommer att medverka till att undanröja vissa beskattningseffekter som kan uppstå vid avyttring av inventarier som anskaffats för en vid anskaffningstillfället mervärdeskattefri verksamhet men som av skilda skäl måste avyttras efter årsskiftet när verksamheten blivit skattepliktig till mervärdeskatt.

Det är ofrånkomligt att det vid en så stor reform som den nu aktuella uppstår vissa övergångsproblem. Kommittén för indirekta skatter tog bl.a. upp den av Karl-Gösta Svenson aktualiserade frågan och fann att problemet ge-

nerellt sett inte var särskilt stort och att det därför inte fanns skäl att införa särskilda övergångsbestämmelser.

Vid remissbehandlingen tog några remissinstanser också upp frågan om införande av särskilda övergångsbestämmelser avseende retroaktivt avdrag för ingående skatt för inventarier som anskaffats innan verksamheten blivit skattepliktig. Någon praktiskt acceptabel lösning som inte ger upphov till nya problem har dock inte gått att få fram. Regeringen har därför valt att inte föreslå några speciella övergångsbestämmelser. Med hänsyn till att detta ställningstagande har varit känt under lång tid torde flertalet berörda ha kunnat agera utifrån detta. Skulle det emellertid visa sig, när reformen väl är genomförd, att någon enskild skattskyldig på grund av omständigheter som han inte själv rår över och som på grund av frånvaron av speciella övergångsbestämmelser i detta hänseende drabbas orimligt hårt, får frågan om en befrielse från den mervärdeskatt som utgått vid försäljningen av inventariet i fråga prövas enligt bestämmelserna i 76 § lagen om mervärdeskatt.

Anf. 153 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Åsbrink även för detta svar. Frågan är föranledd av att ett litet bussföretag i Blekinges glesbygd hotas till sin existens på grund av att det inte finns några övergångsregler i samband med att moms införs på persontransporter. Förlusterna i det här fallet kan uppgå till 240 000–250 000 kr. Det är ytterligare ett bevis på hur nonchalant den socialistiska regeringen är mot små och medelstora företag i vårt land.

Det är ofattbart att man från regeringshåll driver igenom en skattelag som på ett osunt sätt drabbar enskilda företagare och som t.o.m. hotar företagens vidare fortbestånd. Det strider mot vedertagna rättsbegrepp att över en natt förändra marknadens spelregler. Det är inte så, som statsrådet antydde i svaret, att man kan klara sig undan. Riksskatteverket har i sitt remissvar över utredningen om indirekta skatter påpekat vikten av att inte genomföra den aktuella lagstiftningen utan att man tar hänsyn till övergångsproblemen.

I det aktuella fallet kommer ett företag i svensk glesbygd att drabbas – det är ovedersägligt. Det är ytterligare en bekräftelse på att den socialistiska regeringen i vårt land icke lever upp till det viktiga synsättet att hela Sverige skall leva. Statsrådets hänvisning till nådeparagrafen i mervärdeskattelagen hjälper inte företagaren ett dugg. Han får inga besked, han vet inte hur han skall förfara. Därför frågar jag statsrådet: Varför avvisar regeringen en rättssäker och konkurrensneutral övergångsbestämmelse i samband med att moms införs på persontransporter? Vi har erfarenheter sedan tidigare. Skyll inte på att det inte går! Det går, herr statsråd, och jag vill gärna ha svar.

Anf. 154 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Jag reagerar på nytt mot tonfallet i inlägget. Återigen: jag är inte beredd att diskutera enskilda fall. Jag vänder mig också mot påståendena att vi skulle kunna utforma en så omfattande skattereform utan att det skapas vissa övergångsproblem. Jag vill inte förneka att det finns sådana problem, men jag vill påstå att ingen skattereform värd namnet kan undgå att få vissa effekter under övergångsskedet. Att påstå någonting annat är inte

seriöst. Det har inte med socialistisk eller icke-socialistisk politik att göra, utan det handlar om att förhålla sig seriöst till skattefrågan eller inte.

Jag vill också säga att det är felaktigt att påstå att det är någonting som har skett över en natt. Frågan har studerats ingående i kommittén för indirekta skatter – det torde Karl-Gösta Svenson vara medveten om. Kommittén lämnade sitt betänkande i juni 1989. Det har gått mer än ett år sedan dess. Förslaget har remissbehandlats, och det har lagstiftats i ärendet. Ännu har inte den åtgärd som vi talar om trätt i kraft, det sker vid kommande årsskifte. Det hela har alltså varit känt under en längre tid.

Vi kommer inte att ändra på lagreglerna i detta avseende. Jag vägrar att uttala mig i detta individuella fall, för jag känner inte till det. Rent allmänt kan man konstatera att ett företag som befinner sig i denna situation i vissa fall kan genomföra en försäljning under det här året till någon som skulle kunna göra avdrag för fiktiv skatt vid förvärvet. Det finns alltså möjligheter för företag att hantera den uppkomna situationen.

Som jag påpekade i mitt föregående svar finns det alltid i sista hand den möjligheten att man begär, och också kan få, dispens, nedsättning eller befrielse från skatt enligt 76 § mervärdeskattelagen.

Anf. 155 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Det är helt korrekt att jag satt i utredningen om indirekta skatter, KIS. Där diskuterade vi denna fråga. Jag har reserverat mig mot majoritetens förslag, som innebär att enskilda företagare drabbas, som i det här aktuella fallet.

Vi behöver inte diskutera det speciella fall som jag känner till, men det är uppenbarligen så att en småföretagare i svensk glesbygd orättfärdigt drabbas av att han är tvingad att sälja en av sina bussar beroende på att han har förlorat en marknadsandel; han kan inte längre driva företaget med två bussar. I dagsläget kan han inte sälja bussen – det är ingen som köper bussen om man inte får momsavdrag på den. Då måste han gå till en som handlar med bussar. Statsrådet Åsbrink kan då förstå att priset sjunker beroende på denna skattekonsevens. Han kan alltså inte betala sina skulder beroende på att vi har en felaktig lagstiftning!

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1990/91:11 om momsen och recipientkontrollen

Anf. 156 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Ing-Britt Nygren har, mot bakgrund av att den mervärdeskatt som belastar ett vattenvårdsförbunds verksamhet för recipientkontroll inte skulle kunna föras över till i förbundet ingående kommuner och företag, frågat mig om jag tänker vidta åtgärder så att denna kumulativa skatteeffekt undanröjs.

Vattenvårdsförbundens ställning i mervärdeskattesammanhang är inte helt klarlagd. Även om det i viss utsträckning skulle uppkomma effekter som inte kan elimineras inom ramen för de allmänna bestämmelserna i mervär-

deskattelagen, torde dessa effekter närmast ha marginell betydelse. Jag är därför inte beredd att nu lämna några förslag i frågan.

Anf. 157 ING-BRITT NYGREN (m):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret, även om jag är djupt besviken över innehållet i det.

Jag tycker det är allvarligt när statsrådet säger att man visserligen kan se att det blir vissa effekter av det här men att de är marginella. Jag tycker inte att det är marginellt när momsen drabbar *va*-abonnenter i två led. Dessutom är det inte marginellt att vattenvårdsförbundens ansträngningar att öka intresset från kommuner och företag att göra recipientkontroller i vatten förfelas. Det är särskilt angeläget på västkusten, där det finns kommuner som har hela sitt vattenintag från exempelvis Göta älv. Då är det synnerligen väsentligt från miljösynpunkt att man gör kontroller. När man ser sådana här effekter blir man mindre benägen till det.

En ytterligare fråga till statsrådet är: Varför kan man inte jämföra ett vattenvårdsförbund med andra ideella sammanslutningar som exempelvis vägsamfälligheter, som har den möjlighet jag har frågat om? Vad är det för fel med att göra det – varför är statsrådet ovillig till det?

Anf. 158 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Ett vattenförbund är uppenbarligen en självständig juridisk person, men det råder oklarhet om vad det är för slags juridisk person. När det gäller vattenförbunds organisation hänvisas i lagen om vattenförbund i stor utsträckning till lagen om förvaltning av samfälligheter. Om vattenförbunden skulle visa sig vara samfälligheter, skulle vissa redan existerande bestämmelser i mervärdeskattelagen möjligen kunna tillämpas för att föra över den ingående skatten till medlemmarna i förbunden.

Jag kan också påpeka att det här knappast är något nytt problem. Kommunernas avloppsverksamhet liksom de i vattenförbunden ingående industriföretagens verksamhet har redan tidigare medfört skattskyldighet. Problemet med kumulativa effekter borde alltså ha uppstått redan tidigare – det är ingen ny situation som har inträtt.

Mot den bakgrunden vill jag upprepa att några ytterligare åtgärder icke är planerade.

Anf. 159 ING-BRITT NYGREN (m):

Herr talman! Jag kan bara beklaga att statsrådet är ovillig till detta. Statsrådet erkänner att det är fel och säger att vattenvårdsförbund skulle kunna vara jämförbara med samfälligheter – varför då inte vägsamfälligheter, där man har företagit den här förändringen, som alla tycker är till nytta?

Vattenvårdsförbund är angelägna, särskilt från miljösynpunkt; i varje fall tycker vi det på västkusten, och vi arbetar för sådana både längs själva kusten och utefter de stora älvarna. Här åstadkoms alltså en motsatt effekt: Man blir ovillig att ingå i vattenvårdsförbund när man ser att det blir dubbel skatteeffekt.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1990/91:13 om s.k. pedagogiska måltider och skattereformen

Anf. 160 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Margó Ingvardsson har frågat mig om den förmånliga beskattningen av de s.k. pedagogiska måltiderna kommer att finnas kvar efter skattereformens genomförande år 1991.

Enligt riksskatteverkets nu gällande anvisningar (RSV Dt 1989:23) är pedagogiska måltider undantagna från beskattning av kostförmån. Detta gäller lärare eller annan personal vid skola, förskola, daghem eller fritidshem som har tillsynsskyldighet för barn under skolmåltid samt vårdpersonal inom omsorgsvården eller äldreomsorgen som har tillsynsskyldighet för senildementa eller förståndshandikappade.

I regeringens förslag till det andra steget i skattereformen (prop. 1989/90:110) sägs att det även i fortsättningen bör finnas en möjlighet att beakta de pedagogiska måltiderna. Någon egentlig förändring av den praxis som utbildats vid beskattningen av de pedagogiska måltiderna torde således inte ha varit åsyftad. Det är emellertid riksskatteverkets uppgift att utfärda rekommendationer för tillämpningen.

Anf. 161 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för ett positivt svar på min fråga. När jag senast debatterade de pedagogiska måltiderna med statsrådets föregångare kunde jag inte få något klart besked på frågan, om måltiderna skulle överleva skattereformen eller inte. Feldt sade då att regeringen skulle ta sig en funderare på saken.

Jag är givetvis glad att regeringen har funderat i de här banorna och att man delar min uppfattning att pedagogiska måltider är en så viktig del av arbetet att de inte får betraktas som subventionerade luncher i allmänhet.

Det är trevligt att kunna lämna det här beskedet vidare till skolor och vårdinrättningar. Jag har bara en liten fråga, som gäller sista meningen i svaret: Det är väl så att säga bara en formalitet? Jag utgår från att riksskatteverket snart kommer med sådana tillämpningsföreskrifter.

Anf. 162 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Jag har ingen anledning att förmoda någonting annat.

Låt mig också säga att det är roligt att någon gång få lämna ett svar som uppfattas som positivt. Jag är övertygad om att även min föregångare i ämbetet är nöjd med den lösning som vi har hittat.

Anf. 163 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Jag tackar för den kompletteringen av svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på fråga 1990/91:19 om kollektivtrafiken och beskattningen

Anf. 164 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Viola Claesson har frågat mig om det planeras någon ny åtgärd som kan öka det miljövänliga kollektivresandet.

1991 kommer all persontrafik att i mervärdeskattehänseende behandlas på samma sätt som all annan konsumtion. Detta är ett element i den stora skattereformen.

Eftersom trafikföretagen samtidigt ges rätt att lyfta av den moms de betalar på sina inköp kommer prishöjningarna som följd av skattereformen att bli väsentligt lägre än den formella mervärdeskattesatsen. För lokaltrafiken uppgår dessa prishöjningar till i genomsnitt 10–12 %. För en del företag blir behovet av prishöjningar lägre. För SL, dvs. Storstockholms Lokaltrafik, som svarar för hälften av all lokaltrafik i landet, medför momsbeläggningen sålunda en extra kostnad för resenärerna med endast 5 %.

Även bilisterna har drabbats av en del kostnadsökningar på sistone. Sammantaget innebär skattereformen och de bensinprishöjningar som följt av krisen vid Persiska viken att kollektivtrafikens konkurrenskraft gentemot biltrafiken har förstärkts. Det är därför knappast troligt att kollektivresandet kommer att minska av konkurrensskäl.

Vad gäller SJ kommer införandet av mervärdeskatten att medföra kostnadsökningar om 16–17 %. Eftersom flyget samtidigt träffas av både moms och miljöavgifter beräknas dess kostnader stiga med omkring 25 %. Även tåget får således förstärkt konkurrenskraft som följd av skattereformen, framför allt mot flyget men sannolikt också gentemot bilen.

Skattereformen innebär också att hushållens köpkraft förstärks 1991. Även det bör bidra till en ökad efterfrågan på tågresor.

Det finns mot denna bakgrund ingen grund för att hävda att skattereformen skulle missgynna det miljövänliga kollektivresandet.

Tredje vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

34 § Svar på frågorna 1990/91:25 och 47 om åtgärder för att begränsa effekterna av bensinprishöjningarna

Anf. 165 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Åke Wictorsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen anser erfordras för att motverka att bensinprishöjningarna får effekter på möjligheterna till bosättning utanför och pendling till tätorternas arbetsplatser för innevånarna i glesbygden.

Sten-Ove Sundström har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att begränsa effekterna av bensinprishöjningen.

Jag besvarar dessa båda frågor i ett sammanhang.

Sedan frågorna ställdes har regeringen presenterat sin avsikt att föreslå riksdagen att schablonbeloppet för avdrag för resor till och från arbetsplat-

sen höjs. I fjol uppgick avdraget till 10:20 kr. per mil upp till 1 000 mil och 7:70 kr. per mil för körsträckor över 1 000 mil. Detta avdrag föreslås bli höjt till 11 kr. per mil 1990 och 12 kr. per mil 1991, oavsett körsträcka.

Genom höjningen lindras effekterna av de höjda bensinpriserna avsevärt för de människor i landets glesbygder som Åke Wictorssons och Sten-Ove Sundströms frågor gäller. För en löntagare med normala inkomster som t.ex. har 3 1/2 mil till arbetet enkel resa och som därför åker 7 mil varje dag motsvarar det ökade avdraget en sänkning av bensinpriset med 1:10 kr. per liter 1991. För den som åker 10 mil varje dag motsvarar förändringen en sänkning av bensinpriset med 1:31 kr. per liter.

Ändringen i reseavdraget medför ett skattebortfall på 700 milj. kr., vilket finansieras fullt ut. Någon lättnad i finanspolitiken är det därför ej fråga om.

Som en jämförelse kan nämnas att om samma belopp skulle användas till en generell sänkning av bensinskatten, så skulle det motsvara 12 öre per liter.

Anf. 166 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret på min fråga. Det är bra att de som har långa resor med bil till och från arbetet kompenseras för de ökade bensinkostnaderna genom höjda avdrag. Jag delar uppfattningen att det i nuvarande ekonomiska läge inte är möjligt att öka köpkraften genom skattesänkningar, vilket skulle medföra risker för ökad inflation och räntehöjningar, något som ytterligare skulle belasta de grupper som här är särskilt berörda.

Några ytterligare kommentarer. Stora delar av vårt land är beroende av bilen för transporter. Den härigenom ökade friheten har skapat förutsättningar för bosättning i större delen av vårt land, även i de delar där kollektivtrafiken inte är tillräcklig, inkl. områden omkring storstäderna. Denna utveckling hotas nu av de snabbt stigande bensinpriserna. Det lägger ett särskilt ansvar på bensinbolagen att inte ta ut högre priser än vad som är nödvändigt. Det är därför viktigt att de prisövervakande organen noga följer denna utveckling. Jag utgår från att regeringen bevakar att så sker.

Det är också viktigt att de grupper som har bilförmån i tjänsten och därmed är opåverkade av bensinprisernas ökning får en motsvarande uppräkning av bilförmånen.

På dessa punkter är jag tacksam för en komplettering av svaret.

Anf. 167 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Även jag får tacka statsrådet för svaret på min fråga. Huvudproblemet, resorna till arbetet, är löst. Jag tycker att förslaget om en höjning av avdraget till den aktuella nivån är bra. Dessutom har man ordnat med en bra finansiering.

Men det finns en annan viktig fråga i detta sammanhang: Glesbygdsbefolkningens resor för att få del av samhällets service. Detta område har uppmärksammats alltmer på senare år, framför allt det senaste året med tanke på det som har hänt på oljemarknaden. Det är viktigt att vi uppmärksammar denna fråga. Människor har ju andra intressen än att bara resa till och från jobbet. Det gäller tillgången till samhällsservice för pensionärer med hjälp av den egna bilen.

Det framlagda förslaget om exempelvis ett differentierat system skulle för

de 95 000 personbilar som är registrerade i stödområde 1 vid en nedsättning av bensinskatten med 1 kr. per liter konkret innebära ca 200 milj. kr. per år för statskassan. Det är mycket pengar, men jag tror inte att det skulle vara oöverkomligt i framtiden.

Självfallet är det många problem förenade med detta, t.ex. i samband med gränshandeln, men jag tror att det är viktigt att vi följer och uppmärksammar dessa frågor. Bensinpriset har nu, på grund av det som har skett på oljemarknaden, nått en sådan nivå att det nog blir nödvändigt att göra något i framtiden. Jag tror att vi i avgiftshänseende helt enkelt blir tvungna att skilja mellan storstadsbilisten och glesbygdsbon.

Jag vet att detta inte är något enkelt problem. Det har ventilerats vid olika tillfällen, och jag tror att det är viktigt att frågan följs upp. Jag vill därför fråga statsrådet: Kommer ni vid er framtida utvärdering att följa upp problemen med resor till och från arbetet?

Anf. 168 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Det här året har inneburit kraftiga höjningar av bensinpriset. En stor del av höjningen kom i början av året, då bensinskatten höjdes. Det var ett led i finansieringen av inkomstskattesänkningarna. De pengar som togs in betalades tillbaka i sin helhet i form av inkomstskattesänkningar. Men ovanpå detta kom en höjning som vi inte rår över, som en följd av de internationella prishöjningarna och ytterst av Iraks invasion av Kuwait. Detta kan vi å ena sidan inte göra mycket åt, å andra sidan har det utan tvivel medfört en del problem, och vi har nu tillkännagivit de åtgärder som vi är beredda att vidta.

Jag konstaterar att de båda frågeställarna och jag tycks vara i stora drag överens om att dessa åtgärder var bra och var vad som kunde göras. Vad gäller några av de specifika frågor som togs upp vill jag säga att jag helt delar Åke Wictorssons uppfattning att vi bör hålla noggrann kontroll över oljebolagens prissättning framöver. Jag utgår från att de prisvårdande myndigheterna känner det ansvaret, och jag menar också att vi alla som konsumenter skall vara mycket lyhörda och noga följa utvecklingen framöver. Det finns på detta område likaväl som på andra anledning att ifrågasätta om prishöjningarna skall bli större än vad som motiveras av skatter och internationella förhållanden.

Några förändringar utöver dem som nu har beslutats i samband med olika delar av skattereformen är inte aktuella. Det gäller såväl bilförmånen som frågan om en differentierad bensinskatt. En rad problem är förenade med en sådan differentiering, och det gör att jag känner mig tveksam till den. Men mera allmänt sett är det naturligtvis möjligt att vi i framtiden får ompröva vissa inslag i skattereformen. För närvarande har vi inga planer på en sådan omprövning.

Anf. 169 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar naturligtvis för det kompletterande svaret beträffande prisövervakningen. Däremot delar jag inte statsrådets uppfattning när det gäller bilförmån i tjänsten. Det är viktigt att man kan upprätthålla allmänhetens förtroende för skattereformen och att människor upplever att

den är rättvis och drabbar olika grupper på ungefär samma sätt. Det kan då inte vara rimligt att en grupp som åtnjuter förmånen av bil i tjänsten har möjlighet att utan att känna någon effekt av bensinpriserna på sitt eget åkande använda bilen i tjänsten. Skattereglerna borde rimligtvis på något sätt ändras med tanke på detta.

Anf. 170 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror, som jag sade tidigare, att det är viktigt att man ser över glesbygdsbefolkningens möjligheter att få samhällsservice. Prisutvecklingen får inte inverka alltför starkt i detta avseende. Om pensionärerna slutar att åka bil, därför att det är för dyrt, kommer färdtjänsten att belastas. Samhället drabbas alltså ändå av kostnaden på något sätt.

Jag vet att det är en mängd problem inbyggda i en differentiering av bensinskatten. Det är en fråga som har varit uppe till behandling vid åtskilliga tillfällen. Det är inte så lätt som man ibland ger uttryck för i den allmänna debatten att genomföra detta, men det är inte fel att försöka. Det gäller ett problem som vi på sikt måste komma till rätta med.

Jag tror inte att någon kräver att statsrådet i dag skall kunna presentera en färdig lösning, men jag tror att det finns en allmän önskan om att dessa problem skall följas noggrant. Det är nämligen fråga om ett växande problem för servicen i glesbygd.

Anf. 171 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Först till Åke Wictorsson: Jag delar självfallet den grundtanke som kom till uttryck i frågan, nämligen att bilförmånen skall avvägas mot kostnaderna för användningen av bilen i andra sammanhang. Vi tog till ganska kraftigt i skattereformen, och i jämförelse med de tidigare utredningsförslagen höjde vi faktiskt den förmån som skall tas upp till beskattning. Men det är i och för sig sant att vi inte har haft möjligheten att beakta de prishöjningar på bensin som har ägt rum under senare tid. Om sådana höjningar blir bestående eller inte vet vi inte i dag, men vi är helt överens om att detta bör följas upp på ett bra sätt i framtiden.

När det gäller en differentiering av bensinskatten är svårigheterna mycket stora. Om prisskillnaden blir betydande uppmuntrar det en handel över gränserna, vilket innebär att förmåner även går till kategorier som inte avses. Bensinhandeln m.m. kommer att snedvridas. Vi har valt andra metoder att gynna glesbygden. Jag vill bara peka på nedsättningen av fordonsskatten och den nedsättning av elskatten som kommer vid nästa årsskifte.

Anf. 172 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Efter den ytterligare motivering som statsrådet nu gav beträffande frågan om tjänstebil, ber jag att få tacka även för den kompletteringen.

Anf. 173 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig bara säga till statsrådet att en differentiering av bensinskatten kan vara ett medel. Jag vet att det förekommer en rad problem vid gränsdragning och mycket annat. I och för sig föreligger det problem redan i

dag när det gäller våra grannländer, inte minst beträffande Finland. Men det är inte fel att försöka på det här området. Det finns möjlighet att pröva olika lösningar. Redan i dag har vi ju gränsdragningar mellan olika system. Det gäller t.ex. regionalpolitiska stöd.

Jag tror att det är viktigt att man följer den här frågan noga och framför allt ser över den med tanke på framtiden. Det finns ju en tendens att det uppstår skillnader mellan glesbygd och storstäder när det gäller trafiken. Därför tror jag att det är viktigt att man ser över systemen. Det är inte fel att försöka och misslyckas, men det är fel att inte försöka alls.

Anf. 174 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Jag tror att Sten-Ove Sundström och jag är helt överens om de grundläggande ambitionerna. Vi vill föra en sådan regionalpolitik att vi åstadkommer en utjämning över hela landet. Detta är det väsentliga. De medel som sedan skall användas för att åstadkomma detta kan alltid diskuteras. De är inte huvudsaken. Vi skall välja de medel som ger de åsyftade effekterna med så litet av skadeverkningar och problem som möjligt. Det är med utgångspunkt i det synsättet som vi skall diskutera både de åtgärder som vi redan har vidtagit – jag nämnde nedsättning av fordonsskatten och elskatten – och även andra åtgärder som har föreslagits, men som vi inte har vidtagit.

Även om den höjning av reseavdraget som nu har föreslagits verkar över hela landet – och jag menar att det är en viktig poäng att avdraget inte skall begränsas till en viss del av befolkningen – får den sin största tyngd i glesbygden, eftersom bilberoendet är störst där. I praktiken har det alltså en viss regionalpolitisk effekt, även om åtgärden i sig är generell.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på fråga 1990/91:38 om fastighetstaxeringen av lantbruk

Anf. 175 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat mig om jag avser att i den aviserade propositionen om fastighetstaxering av lantbruk ta hänsyn till att avregleringen inom jordbruket kan leda till lägre fastighetspriser.

Beredningsarbetet med förslag till vissa förändringar i fastighetstaxeringen inför den allmänna fastighetstaxeringen av lantbruksenheter år 1992 pågår inom finansdepartementet. En proposition i ämnet kommer inom de närmaste dagarna att överlämnas till riksdagen. Jag är därför inte beredd att nu kommentera frågan ytterligare.

Anf. 176 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, även om det inte var särskilt uttömmande.

Avregleringen av jordbruket påverkar naturligtvis de kommande taxeringsvärdena beroende dels på ändring av användningen av mark och bygg-

nader, dels på försämringen av lönsamheten. De frågor som speciellt bör uppmärksammas är:

1. Indelningen av ägoslag, där definitionen av åkermark som blir föremål för s.k. omställning särskilt bör observeras. Samma sak gäller naturligtvis djurstallar som tas ur produktion.

2. Enligt nuvarande ordning skall taxeringsvärdet motsvara 75 % av marknadsvärdet. Detta beräknas i sin tur med ledning av det genomsnittliga prisläget under andra året före det år då fastighetstaxering sker. I första hand gäller alltså priset vid fastighetsförsäljningar i orten. Först i andra hand beräknas marknadsvärdet med ledning av en avkastningskalkyl.

Enligt mitt förmenande måste större hänsyn tas till en fastighets avkastningsförmåga än till de orters pris som satts vid försäljningar som kunnat ske, innan beslutet om avreglering fattades.

Nu säger statsrådet att beredningsarbete pågår, och enligt vad jag har hört kommer propositionen att läggas fram den 22 oktober. Min enda möjlighet att påverka beredningsarbetet är att ställa frågor till statsrådet. Jag hade hoppats på en viljeyttring från statsrådets sida. Jag frågar nu om statsrådet förstår de synpunkter som jag har lagt fram och anser att de bör påverka propositionen, innan den läggs fram.

Anf. 177 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Beredningen pågår och är i det närmaste avslutad. Den proposition som förbereds är mycket nära förestående. Vi har inte den ordningen att vi bereder propositioner i Sveriges riksdag, utan Sveriges riksdag har möjlighet att efter att ha tagit del av propositionen ge sina synpunkter – och så bör också ske. Riksdagen kan då ändra förslagen, om de är mindre väl avvägda. Jag menar att det finns rika möjligheter till både debatt och praktisk hantering när propositionen väl har lagts fram. I övrigt är jag förhindrad att gå in på innehållet. Jag vill bara peka på en omständighet som gäller mera generellt, inte bara fastighetstaxering av lantbruk utan även taxering av andra fastigheter. Det är ett problem med det mycket långa tidsintervallet mellan taxeringarna, eftersom prisändringarna kan vara mycket stora, trots att de inte avspeglas i det faktiska taxeringsvärdet. Jag menar därför att det finns skäl att i framtiden överväga en annan ordning, en ordning som medger en snabbare och därmed bättre avspegling av de faktiska marknadspriserna än vad dagens system tillåter.

Anf. 178 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Min erfarenhet säger mig att det är mycket svårare att ändra på en proposition som har lagts på riksdagens bord än att ändra innan propositionen har lagts fram, om man har kommit med vissa relevanta påpekanden. Jag kan påminna statsrådet Åsbrink om att vi i våras hade en diskussion om en lagrådsremiss rörande beskattningen av svenskar i utlandstjänst. Då var statsrådet mycket pragmatisk, och det blev också en ändring i propositionen. Nu tänkte jag: Gick det bra i våras, kan det kanske gå bra även i höst, så att statsrådet tar hänsyn till de påpekanden som jag har gjort och som enligt min mening är ytterst betydelsefulla för det framtida fastställandet av de nya taxeringsvärdena för jordbruk.

Anf. 179 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Jag lyssnar naturligtvis alltid med stort intresse på Knut Wacthmeister och tar del av de synpunkter som han framför. Dock kan jag inte lova att alltid följa dem.

Anf. 180 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar för detta och hoppas att jag den 22 oktober får se en proposition där man har tagit hänsyn till mina påpekanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Svar på fråga 1990/91:48 om momsen på leasingavgift för bilar som används i taxiverksamhet

Anf. 181 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat mig om regeringen avser att föreslå riksdagen att leasing av taxibilar skall medföra avdragsrätt för ingående mervärdeskatt.

Regeringen har redan tidigare uppmärksammat detta problem och därför i proposition 1990/91:37 som lämnats till riksdagen den 11 oktober 1990 föreslagit bl.a. att mervärdeskatten vid hyra eller leasing av personbil för yrkesmässig personbefordran – liksom vid förvärv av sådant fordon – skall vara avdragsgill i sin helhet.

Anf. 182 KNUT WACTHMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret även på den här frågan, som jag ställde för två veckor sedan.

Bakgrunden är som bekant att taxiverksamhet från att tidigare ha stått utanför momssystemet enligt vårens proposition 111 skulle omfattas av skattskyldighet och momsen således inte vara avlyftbar vid inköp av taxibil.

Riksdagen ändrade emellertid i propositionen så till vida att ingående mervärdeskatt skulle vara avdragsgill vid förvärv av taxibil. I det sammanhanget observerades inte leasing av taxibilar, troligtvis beroende på att leasing omfattas av en annan paragraf i mervärdeskattelagen. Gjordes nu ingen ändring skulle hela momsen vara avlyftbar vid förvärv, men blott halva vid leasing. Detta skulle slå hårt, eftersom enligt uppgift ca 80 % av alla taxibilar är leasade. Så lades då i fredags proposition 37 på riksdagens bord, innehållande bl.a. den korrigeringen att hela leasingmomsen blir avlyftbar. Jag tackar för den ändringen vare sig den nu berodde på att finansdepartementet självt observerat frågan eller på att budskapet kommit utifrån.

Finansministern sade nyss i ett svar till Margó Ingvardsson att statsrådet

gladde sig åt att kunna lämna ett positivt svar. Nu kan statsrådet glädja sig åt att ha lämnat ytterligare ett positivt svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

37 § Svar på fråga 1990/91:81 om hobbybiodling

Anf. 183 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Martin Olsson har frågat mig om vilka initiativ regeringen avser ta för att skattereformen inte skall omöjliggöra hobbybiodling.

Enligt praxis har biodlare med maximalt 14 bikupor betraktats som hobbybiodlare. I det reformerade skattesystemet kommer inkomster från hobbyverksamhet att beskattas i inkomstslaget tjänst.

En av grundtankarna bakom skattereformen är att skattesystemet skall vara neutralt och likformigt och inte särbehandla olika typer av inkomster. Jag vill i detta sammanhang erinra om att företrädare för de yrkesmässigt verksamma biodlarna ansåg att hobbybiodlare i det gamla skattesystemet behandlades alltför gynnsamt.

Beträffande de höga initialkostnaderna som tas upp i frågan kan påpekas att det i inkomstslaget tjänst, trots kontantprincipen, enligt praxis i viss utsträckning medges värdeminskningsavdrag avseende förslitning. Det torde således finnas möjlighet för hobbybiodlare att fördela vissa av initialkostnaderna på flera år och på så sätt kvitta dessa mot framtida inkomster. För hobbyinkomster gäller dessutom att avdrag alltid medges för underskott som uppkommit året före det aktuella inkomståret.

Jag anser inte att skattereformen skulle omöjliggöra hobbybiodling och regeringen avser inte vidta några åtgärder för att ändra skattereformen beträffande denna fråga.

Anf. 184 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Erik Åsbrink för svaret på min fråga.

Biodling har mycket stor betydelse för vårt samhälle. Den utgör en alldeles speciell näring genom att den ger mycket mer för samhället i stort genom det arbete som bina utför med pollinering av både vilda och odlade växter. Det ger mer för samhället än för biodlarna som får honungsskörden, så egentligen skulle biodlarna ha samhällsstöd i stället för att beskattas.

Hittills har, som nämnts, undantag från beskattning gjorts för dem som har haft högst 14 bisamhällen, och dessa utgör det stora flertalet av de ca 18 000 biodlare som vi har i vårt land. Skattereformen innebär att dessa biodlare kommer att beskattas för sin hobbyverksamhet. Jag tog upp detta spörsmål i en motion i riksdagen i våras med anledning av propositionen, och den avstyrktes utan någon särskild motivering av skatteutskottet.

Statsrådet angav i sitt svar att värdeminskningsavdrag avseende förslitning enligt praxis i viss utsträckning skulle kunna medges, och det var något som utskottet inte heller nämnde. Problemet med den beskattning som nu föreslås är att det är stora initialkostnader och att det kanske blir överskott på verksamheten först efter flera år. Får man inte dra av initialkostnaderna blir

det ju ren förlust: man får inte göra avdrag för de omkostnader man har haft för att över huvud taget få en inkomst.

Det var med anledning av skatteutskottets uttalande, eller rättare sagt brist på uttalande, i våras som jag ställde frågan.

Det är många av dem som bedriver biodling i liten verksamhet som är oroliga för att de inte skall få några efterträdare. De är också oroliga för att många skall sluta med sin verksamhet tidigare än de annars skulle ha gjort. Skattereglerna skall gynna den samhällsutveckling som vi eftersträvar, och reglerna får inte vara skrivna utifrån skrivbordsperspektiv.

Jag skulle vilja fråga om statsrådet vill följa utvecklingen och är beredd att se över reglerna ifall att det blir en minskning av biodlingen i landet.

Anf. 185 Statsrådet ERIK ÅSBRINK:

Herr talman! Skattereformen innebär bland mycket annat en viss uppstramning av reglerna för hobbyverksamhet, eftersom det har varit en verksamhet som tidigare har varit skattemässigt favoriserad. Den uppstramning som görs får också konsekvenser för hobbybiodlarna, men, vilket jag nämnde i mitt föregående svar, vi gör ändå vissa tillmötesgåenden. Det finns alltså möjligheter att fördela initialkostnaderna på flera år, och det finns alltid möjlighet att kvitta underskott ett visst år mot inkomsterna under kommande år.

Med det menar jag att vi har åstadkommit en lämplig avvägning mellan hobbyodlarnas och de yrkesmässiga odlarnas intressen. Vi måste också ta hänsyn till de människor som lever på biodling och som har det som sitt yrke.

Den socialdemokratiska regeringen känner varmt för landets småföretagare, och här är ett sätt att markera detta genom att inte på ett otillbörligt sätt skattemässigt favorisera dem som endast ägnar sig åt biodling som hobbyverksamhet.

Anf. 186 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag tror inte att konkurrens mellan biodlare som bedriver sin verksamhet i liten resp. stor verksamhet förekommer eftersom det inte är någon överproduktion så att man därför trängs på marknaden. Jag tror att vi skall vara glada för alla biodlare, vare sig de bedriver sin verksamhet i stor eller liten skala.

Det är oftast äldre personer som driver små biodlingar och av naturliga skäl inte skulle orka med att ha så många bisamhällen. Det har väl inte varit någon särskild nyetablering av små biodlare som skulle utgöra ett tecken på att dessa skulle vara gynnade.

När statsrådet säger i sitt svar att systemet måste vara neutralt och likformigt och inte särbehandla olika inkomsttagare, vill jag återkomma till att vi inte får se för ensidigt på skatter och skattereformer. Vi måste se vilka konsekvenser dessa har i verkligheten.

Jag hör till dem som skulle unna dessa som har små biodlingar att få slippa betala skatt för det de kan tjäna efter att ha lagt ned stora pengar på att bygga upp bisamhällen.

Överläggningen var härmed avslutad.

38 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:40 till näringsutskottet

39 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1990/91:27 Vissa lagstiftningsåtgärder till följd av beslutet om ny regional statlig förvaltning

40 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 15 oktober

1990/91:48 av *Marianne Jönsson* (c) till bostadsministern om studentbostadsbristen:

Möjligheterna att få studentbostad i dag är begränsade. Många studenter tvingas sova på madrasser i korridorer och i gymnastiksalar. Bostadsbristen varierar mellan de olika högskoleorterna. Längst studentbostadskö finns i Umeå. Där saknade en tredjedel av nybörjarna bostad när höstterminen började. Även på en mindre högskoleort som Kalmar har bostadssituationen för studenter inför höstterminsstarten varit synnerligen besvärlig. Endast genom bristfälliga provisorier har man lyckats få "tak över huvudet".

Sveriges förenade studentkårer, SFS, kan redovisa att 20 000 studenter har stått i kö vid terminsstarten för att få en bostad. Annan statistik från SFS kan visa på följande: i Karlstad står 500 i kö för en studentbostad, i Umeå 2 513, i Lund–Malmö 4 800 till enkelrum och 900 till familjelägenheter och i Uppsala slutligen står 3 000 i kö.

SFS kan också redovisa i sin stora bostadsundersökning att nästan hälften av studenterna flyttade då studierna påbörjades. Det rör sig således om en stor andel unga människor som dels måste flytta till en annan ort, dels se sig om efter en ny bostad.

Att stå utan studentbostad eller utan egen lägenhet är ett problem som kan få stora konsekvenser för studenten. Många avbryter eller tackar nej till sin utbildning då de inte kan ordna sitt boende. Ca 9 % avstår från utbildningsplats eller låter bli att söka på grund av bostadsbristen. Studierna blir ofta lidande av att de bor provisoriskt, hos kamrater, i baracker m.m. Den största nackdelen uppges vara att dela kök med så många. Buller och svårigheter att få vara i fred är andra problem som uppges vara relativt stora. Det är främst kvinnor som uppger sig få ett sämre studieresultat på grund av boendeförhållandena.

Varje höst står ett stort antal ungdomar utan studentbostad. Den här hösten har dock kommit att bli särskilt besvärlig. Förutom att det är svårt att få bostad är det mycket dyrt att hyra en studentbostad. 2 500 kr. för 20 kvadratmeter och gemensamt kök är en stor summa för fattiga studenter som lever på studielån. Skatteomläggningen kommer också att innebära stora hyreshöjningar nästa år, något som i hög grad drabbar studenterna.

Det krävs bl.a. ett bättre samarbete mellan kommuner och högskolor för att klara av att erbjuda fler studentbostäder. Det krävs vidare en medveten satsning på billiga bostäder. Kommunerna måste i högre utsträckning ta sitt ansvar för planeringen av studentbostäder. Vid dimensioneringen av utbildning på högskoleorterna måste en bättre samordning ske så, att alla kommuninvånare kan få tillgång till en ändamålsenlig bostad. Detta kräver en större flexibilitet i bostadsplanerandet.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till bostadsministern:

Vilka åtgärder, kort- som långsiktiga, ämnar regeringen vidta för att förbättra bostadssituationen för studenter?

41 § Anmälan om fråga

den 16 oktober

Anmäldes att följande fråga framställts

1990/91:97 av *Isa Halvarsson* (fp) till socialministern om tandvårdsförsäkringen:

Riksförsäkringsverket har på uppdrag av regeringen lagt fram ett förslag till ändring av tandvårdstaxan. Ett baspaket bestående av undersökning, några röntgen, tandpolering och undersökningsformulär i tre delar skall till ett fast pris erbjudas varje svensk var artonde månad. Kostnaden för detta skall uppvägas av försämringar i den övriga tandvårdsförsäkringen. Patienter med stort behandlingsbehov får på detta sätt ett sämre försäkringsskydd och ökade kostnader. Tandläkarna kommer att få ägna sig mera åt statistik och mindre åt patientarbete.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

Avser regeringen att lägga fram en proposition om en sådan ändring av tandvårdsförsäkringen?

42 § Kammaren åtskildes kl. 19.46.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

Innehållsförteckning

Tisdagen den 16 oktober

1 § Justering av protokoll 1
2 § Svar på fråga 1990/91:44 om lagen om anställningsskydd 1
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin
Lars-Ove Hagberg (v)
3 § Svar på fråga 1990/91:72 om chefstjänsten vid den regionala arbetslivsfonden i Värmland 3
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin
Gullan Lindblad (m)
4 § Svar på fråga 1990/91:91 om möjligheterna för baltiska ungdomar att praktisera i Sverige 6
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin
Marianne Jönsson (c)
5 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:33 9
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin
6 § Svar på fråga 1990/91:31 om åtgärder för att skydda Brasiliens gatubarn 9
Utrikesminister Sten Andersson
Bertil Måbrink (v)
7 § Svar på frågorna 1990/91:73, 74 och 85 om barn på institutioner i Rumänien 11
Utrikesminister Sten Andersson
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
Bertil Måbrink (v)
Jan Sandberg (m)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
8 § Svar på fråga 1990/91:88 om förbud mot användande av plastkulor 16
Utrikesminister Sten Andersson
Ingela Mårtensson (fp)
9 § Svar på frågorna 1990/91:89 och 96 om Tibet 19
Utrikesminister Sten Andersson
Ylva Annerstedt (fp)
Inger Koch (m)
10 § Svar på fråga 1990/91:22 om hembudsskyldigheten för bostadsrätter 22
Bostadsminister Ulf Lönnqvist
Erling Bager (fp)
11 § Meddelande om svar på interpellationerna 1990/91:2 och 21 ... 24
Bostadsminister Ulf Lönnqvist
12 § Svar på fråga 1990/91:54 om matbristen i Litauen, m.m. 24
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén

Carl Frick (mp)
13 § Svar på fråga 1990/91:67 om universitets- och högskoleämbetet 27
Utbildningsminister Bengt Göransson
Birger Hagård (m)
14 § Svar på fråga 1990/91:14 om åtgärder mot militära olyckor 30
Försvarsminister Roine Carlsson
Jan Jennehag (v)
15 § Svar på fråga 1990/91:70 om JAS-projektet..... 31
Försvarsminister Roine Carlsson
Sten Andersson i Malmö (m)
16 § Svar på frågorna 1990/91:69 och 76 om praxis beträffande asylansökningar av iranska medborgare 32
Statsrådet Maj-Lis Lööw
Berith Eriksson (v)
Gullan Lindblad (m)
17 § Svar på fråga 1990/91:83 om invandrarverkets och arbetsmarknadsdepartementets administrativa rutiner 35
Statsrådet Maj-Lis Lööw
Viola Claesson (v)
18 § Svar på fråga 1990/91:92 om invandrarverkets medicinska kompetens..... 37
Statsrådet Maj-Lis Lööw
Jan Hyttring (c)
19 § Ajournering 39
20 § Återupptagna förhandlingar 39
21 § Svar på fråga 1990/91:86 om en ny bro över Ångermanälven... 39
Kommunikationsminister Georg Andersson
Roy Ottosson (mp)
22 § Svar på fråga 1990/91:87 om EG-anpassning av lastbilar 41
Kommunikationsminister Georg Andersson
Roy Ottosson (mp)
23 § Svar på fråga 1990/91:93 om Bottniska vikens år..... 44
Miljöminister Birgitta Dahl
Roy Ottosson (mp)
24 § Svar på fråga 1990/91:59 om den svenska alkoholpolitiken och EG..... 46
Statsrådet Bengt Lindqvist
Karin Israelsson (c)
25 § Svar på fråga 1990/91:94 om de "glömda mammorna"..... 48
Statsrådet Bengt Lindqvist
Ragnhild Pohanka (mp)
26 § Svar på frågorna 1990/91:20 och 66 om promilleregler vid framförande av båt 50
Justitieminister Laila Freivalds
Martin Olsson (c)
Elver Jonsson (fp)
27 § Svar på fråga 1990/91:51 om ungdomar och fängelsestraff..... 52
Justitieminister Laila Freivalds

Hans Göran Franck (s)
28 § Meddelande om svar på interpellationerna 1990/91:15, 26 och 29 55
Justitieminister Laila Freivalds
29 § Svar på fråga 1990/91:2 om användningen av medel från allmän investeringsfond 55
Statsrådet Erik Åsbrink
Karl-Gösta Svenson (m)
30 § Svar på fråga 1990/91:4 om övergångsproblem vid skatteomläggningen 57
Statsrådet Erik Åsbrink
Karl-Gösta Svenson (m)
31 § Svar på fråga 1990/91:11 om momsen och recipientkontrollen.. 59
Statsrådet Erik Åsbrink
Ing-Britt Nygren (m)
32 § Svar på fråga 1990/91:13 om s.k. pedagogiska måltider och skattereformen 61
Statsrådet Erik Åsbrink
Margó Ingvardsson (v)
33 § Svar på fråga 1990/91:19 om kollektivtrafiken och beskattningen 62
Statsrådet Erik Åsbrink
34 § Svar på frågorna 1990/91:25 och 47 om åtgärder för att begränsa effekterna av bensinprishöjningarna 62
Statsrådet Erik Åsbrink
Åke Wictorsson (s)
Sten-Ove Sundström (s)
35 § Svar på fråga 1990/91:38 om fastighetstaxeringen av lantbruk .. 66
Statsrådet Erik Åsbrink
Knut Wachtmeister (m)
36 § Svar på fråga 1990/91:48 om momsen på leasingavgift för bilar som används i taxiverksamhet 68
Statsrådet Erik Åsbrink
Knut Wachtmeister (m)
37 § Svar på fråga 1990/91:81 om hobbybiodling..... 69
Statsrådet Erik Åsbrink
Martin Olsson (c)
38 § Hänvisning av ärende till utskott..... 71
39 § Bordläggning 71
40 § Anmälan om interpellation
1990/91:48 av Marianne Jönsson (c) om studentbostadsbristen 71
41 § Anmälan om fråga
1990/91:97 av Isa Halvarsson (fp) om tandvårdsförsäkringen . 72

gotab 97135, Stockholm 1990